

**SOUKROMÁ VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ
ZNOJMO s.r.o.**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Znojmo 2014

Anna Andrejevna MICHALOVÁ

SOUKROMÁ VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ ZNOJMO s.r.o.

Bakalářský studijní program: **Ekonomika a management**

Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**

Finanční gramotnost jako kompetence nového století

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: **Anna Andrejevna MICHALOVÁ**

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Václav HOFMAN, Ph.D.

Znojmo, 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Finanční gramotnost jako kompetence nového století vypracovala samostatně pod vedením Ing. Václava Hofmana, Ph.D. a uvedla v seznamu použité literatury všechny použité literární a odborné zdroje.

V Praze dne 18. 11. 2014

Anna Michalová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce doktoru Václavu Hofmanovi za odborné konzultace a cenné připomínky, které mi poskytl během zpracovávání této bakalářské práce.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor	Anna Andrejevna MICHALOVÁ
Bakalářský studijní program	Ekonomika a management
Obor	Účetnictví a finanční řízení podniku
Název	Finanční gramotnost jako kompetence nového století
Název (v angličtině)	Financial Literacy as a Competency for the New Century

Zásady pro vypracování:

Cíl práce: Prokázat míru vlivu on-line kurzu finanční gramotnosti na znalosti a dovednosti studentů v oblasti finanční gramotnosti. Poukázat jaké výhody může přinést finanční vzdělání pro ekonomiku.

Postup práce:

1. Vyhledat a vyhodnotit informace a statistiky z dostupných zdrojů (médiá, internet, odborná literatura).
2. Navrhnout kurz finanční gramotnosti, implementace on-line.
3. Zpracovat didaktický test; implementace do e-learningu.
4. Provést dotazníkové šetření, vyhodnotit míru vlivu T-testem, vyvodit závěry.
5. Určit možnosti zlepšení stavu znalostí a dovednosti finanční gramotnosti zkoumaných subjektů.

Metody: Empirické šetření - průzkum, pozorování, dotazníková metoda. Didaktický (znalostní) test. Online kurz.

Rozsah práce: 40 - 55

Seznam odborné literatury:

1. DVOŘÁKOVÁ, Zuzana; SMRČKA, Luboš, a kol. *Finanční vzdělávání pro střední školy : Se sbírkou řešených příkladů na CD*. 1. Praha : C.H.Beck, 2011. 312 s. ISBN 978-80-7400-008-9.
2. HESOVÁ, Alena. *Metodická doporučení pro výuku finanční gramotnosti*. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2013. 26 s. ISBN 978-80-7481-002-2.
3. KIYOSAKI, T. Robert. *Zvyšte své finanční IQ: starejte se o své peníze lépe*. 1. Praha : PRAGMA, 2008. 226 s. ISBN 978-80-7349-127-7.
4. KAŠOVÁ, Jitka a ISTENČIN, Lukáš. *Výchova k finanční gramotnosti: pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 1. Plzeň: Fraus, 2012- . sv. ISBN 978-80-7238-107-4.
5. KOCIÁNOVÁ, Helena. *Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co Vás neměl kdo naučit*. Olomouc: ANAG, 2012. 151 s. ISBN 978-80-7263-767-6.

Datum zadání bakalářské práce: duben 2013

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2014

L.S.

Anna Andrejevna MICHALOVÁ
student

Ing. Václav HOFMAN, Ph.D.
vedoucí bakalářské práce

doc. Ing. Hana BŘEZINOVÁ, CSc.
garant studijního oboru

prof. PhDr. Kamil FUCHS, CSc.
rektor SVŠE Znojmo

Abstrakt

Finanční gramotnost je nezbytnou součástí finančního vzdělávání. Nerozhoduje zde věk, ale získané kompetence ve finanční oblasti. Finanční gramotnost tedy zahrnuje souhrn kompetencí uplatňovaných v běžném životě, které jsou nezbytné pro aktivní a zodpovědnou účast na finančním trhu. Jelikož finanční gramotnost lze v širším kontextu spojovat se socioekonomickým vývojem společnosti, je cílem práce zmapovat současný stav finanční gramotnosti v české společnosti na vybraném vzorku společnosti. Dílčím cílem je navrhnout možná doporučení, příp. opatření ke zlepšení finanční gramotnosti. Za metody práce je nejprve v teoretické části zvolena literární rešerše a následně dotazníkové šetření. V praktické části práce je použita metoda analýzy již provedeného dotazníkového šetření. Z již provedeného průzkumu společnosti STEM/MARK z roku 2010 bylo zjištěno, že oblast finanční gramotnosti v české společnosti má řadu mezer. Na jednu stranu většina respondentů má přehled o vlastních penězích, na druhou stranu pouze 45 % domácností si tvoří rozpočet a 60 % lidí si pravidelně odkládá peníze jako rezervu.

Klíčová slova: finanční gramotnost, odpovědnost, kompetence.

Abstract

Financial literacy is an essential part of financial education. Acquired competences are decisive only, not age. Financial literacy includes a set of competencies applied in everyday life that are necessary for active and responsible participation in the financial market. Inasmuch as the financial literacy in a wider context can be combined in socio-economic development of society the aim of this thesis is to clarify the financial literacy of Czech society. The partial aim is to propose possible recommendations or measures to improve financial literacy. There are a literature review and analysis in the theoretical part selected. In the practical part of this thesis there are used analyzes of already conducted researches. The surveys have been conducted by STEM / MARK 2010. There was found that the area of financial literacy in Czech society has many gaps. Most of the respondents have an overview of their own money but only 45% of households have a budget and make up 60% of people regularly postpones money as a reserve.

Key words: Financial literacy, responsibility, competencies

1 Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl práce a metodika.....	10
2 Finanční gramotnost.....	11
2.1 Definice.....	11
2.2 Současný stav finanční gramotnosti ve společnosti v ČR.....	14
2.3 Vliv finanční gramotnosti na běžný život občanů ČR.....	16
2.4 Důsledky nedostatečné finanční gramotnosti a jejich prevence.....	20
2.5 Návrhy a doporučení při řešení.....	24
2.6 Závěr teoretické části.....	25
3 Průzkum současného stavu finančního vzdělání rodin.....	26
3.1 Charakteristika vybraných regionů.....	26
3.2 Charakteristika a popis výběrových vzorků.....	27
3.3 Cíl a metody průzkumu.....	28
3.4 Analýza současného stavu.....	28
3.5 Vyhodnocení průzkumu.....	48
3.6 Návrhy a doporučení.....	54
Závěr	57

Seznam použité literatury

Příloha I

Úvod

Finanční gramotnost je důležitou součástí finančního vzdělávání, které účastníky trhu formuje a informuje prostřednictvím dostupných zdrojů a toků informací. Tyto informace musí být adekvátní, transparentní, srozumitelné a srovnatelné. Finanční vzdělávání v rychle se rozvíjející oblasti finančních produktů a služeb podporuje občana v jeho aktivní roli spotřebitele, vede k pochopení a přijetí osobní odpovědnosti za finanční zajištění sebe i své rodiny. V širším kontextu lze hovořit o uvědomění si důsledků socioekonomického vývoje společnosti, zejména v otázkách prevence na předlužení a zajištění se na stáří. Rovněž přispívá k rozvoji české ekonomiky, společnosti a k udržitelnému rozvoji.¹

Jelikož je alarmující narůst dluhové problematiky ve světě, je potřeba ji vhodnými nástroji řešit, nebo alespoň minimalizovat její důsledky. Proto je nutnost zvyšujících se dovedností a znalostí v ekonomické oblasti novodobou nutností pro adekvátní reakci na vzniklé finanční nedostatky. Je velmi důležité, aby povědomí finančního vzdělávání bylo nedílnou součástí všeobecného rozhledu již od začátku vzdělávání jedinců tj. od základního vzdělávání. Zásadním problémem, který vyplývá z finanční negramotnosti je její mnohdy katastrofální dopady. Přibývající exekuce např. u starobních důchodů, jasně poukazují na nedostatečné vzdělání právě v této sféře. Často neznalost přivede zpravidla méně vzdělaného jedince do tzv. dluhové spirály, kdy není schopen vlastními prostředky splácet svoje závazky. Poté není žádnou výjimkou osobní bankrot. Přitom není rozhodující věk jedince, nýbrž jeho finanční znalosti. Proto se průzkum v této práci zaměřuje na věkovou kategorii starších dospělých jedinců.

¹ Strategie finančního vzdělávání. MFČR [online] 2007. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni-vzdelavani/strategie_fin-vzdelavani_cr_200710.pdf. s.4.

1 Cíl práce a metodika

Cílem mé práce je zmapovat současný stav finanční gramotnosti v české společnosti na vybraném vzorku. Dalším cílem je navrhnout možná doporučení, respektive opatření ke zlepšení finanční gramotnosti.

Teoretická část se zabývá nejprve výkladem základního pojmosloví, poté zjišťováním současného stavu finanční gramotnosti v ČR. Dále poukazuje na propojení finanční gramotnosti s rodinou jako zvláštní ekonomickou jednotkou, kde se tvoří jádro vzniku ekonomických potíží, pokud se situace neřeší. Následně práce nahlédne na možné důsledky nedostatečné finanční gramotnosti a ukáže na možnosti preventivních opatření. V závěru teoretické části práce navrhnu možná doporučení pro zlepšení stávající situace.

V praktické části je proveden kvantitativní průzkum prostřednictvím dotazníkového šetření. Cílem průzkumu je zjistit situaci ve dvou vybraných regionech v ČR a jejich následná komparace a vyhodnocení.

Za metody práce je nejprve v teoretické části zvolena literární rešerše a následně uvedení vybraného již provedeného průzkumu agentury STEM. V praktické části práce jsou použity metody analýzy a komparace.

.

2 Finanční gramotnost

2.1 Definice

Finanční gramotnost jakožto ochrana spotřebitele, se posiluje prostřednictvím finančního vzdělávání. A snahou finančního vzdělávání je, aby spotřebitel uměl hospodařit s rodinnými financemi. Dále, aby pochopil finanční produkty a služby prostřednictvím informací, instrukcí a rad, které dokáže nalézt a následně interpretovat nebo bude vědět, kam se obrátit o pomoc. *„OECD vytvořila široce akceptovanou a kompaktní definici finančního vzdělávání zahrnující jednotlivé kroky procesu zvyšování finanční gramotnosti ve smyslu zvyšování znalosti a změn v hodnotách, postojích a chování občanů. Vypracovala doporučení a tři pilíře finančního vzdělávání a také Směrnici pro zahrnutí finančního vzdělávání do školní výuky.“*²

Z hlediska jednotného vnitřního trhu působícího na zvyšování finanční gramotnosti spotřebitelů existují národní strategie jednotlivých členských států, které spolupracují mezi státními orgány, finančními institucemi, spotřebitelskými organizacemi, školami, zaměstnavateli apod.³

Národní strategie finanční gramotnosti deklaruje ucelený a systematický přístup k posílení finanční gramotnosti. Finanční gramotnost (FG) vymezuje následovně: *“Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen*

² DVOŘÁKOVÁ, Z. a kol. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. Praha: C.H. Beck, 2011. s. 41-42.

³ NÁRODNÍ STRATEGIE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ 2010. *MFCR.cz* [online] 2010. [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni-vzdelavani/narodni_strategie_financniho_vzdelavani_mf2010.pdf

*odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.*⁴

Finanční gramotnost zahrnuje souhrn kompetencí uplatňovaných v běžném životě, které jsou nezbytné pro aktivní a zodpovědné chování na trhu.

V širším pojetí podporuje prevenci proti předlužení a směřuje občany k zajištění na stáří.⁵

Národní strategie finanční gramotnosti vymezuje prioritní oblasti finančního vzdělávání, stanovuje principy finančního vzdělávání a rozděluje finanční vzdělávání do dvou hlavních pilířů - vzdělávání školního a vzdělávání navazujícího.⁶

Definice finanční gramotnosti je strukturovaná do tří složek:

- **Peněžní gramotnost** - představuje kompetence nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi včetně potřebných nástrojů (např. běžný účet, platební nástroje).
- **Cenovou gramotnost** - představuje kompetence nezbytné pro porozumění cenovým mechanismům a inflaci.
- **Rozpočtovou gramotnost** - představuje kompetence nezbytné pro správu osobního (rodinného rozpočtu), např. schopnost vést rozpočet, stanovovat finanční cíle a rozhodovat o alokaci finančních zdrojů. Také zahrnuje schopnost finančně zvládat různé životní situace. Zahrnuje rovněž dvě specializované složky: **správu finančních aktiv** (např. vkladů, investic a pojištění) a **správu finančních závazků** (např. úvěrů nebo leasingu). Což předpokládá orientaci různých finančních produktů

⁴ NÁRODNÍ STRATEGIE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ 2010. *MFCR.cz* [online] 2010. [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni-vzdelavani/narodni_strategie_financniho_vzdelavani_mf2010.pdf

⁵ HESOVÁ, A.; ZELENDOVÁ, E. *Finanční gramotnost ve výuce. Metodická příručka*. Praha: NÚV, 2011. s. 6.

⁶ DVOŘÁKOVÁ, Z. a kol. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. Praha: C.H. Beck, 2011. s. 42.

na trhu a služeb, schopnost je vzájemně porovnávat a volit nejvhodnější v dané životní situaci.⁷

V ČR se finanční vzdělávání systematicky vyvíjí od roku 2007. Z definice finanční gramotnosti jsou odvozeny standardy, které vyvozují konkrétní znalosti finanční gramotnosti pro různé cílové skupiny, resp. pro různé stupně vzdělávání. I když finanční vzdělávání neřeší zadluženost domácností, představuje účinný nástroj, který zabraňuje finančnímu zneužívání spotřebitele.⁸

V první fázi v roce 2007 byly pro počáteční vzdělávání vymezeny tři standardy:

- standard FG pro žáka 1. stupně ZŠ,
- standard FG pro žáka 2. stupně ZŠ.
- standard FG pro žáka SŠ - odpovídá standardu FG dospělého občana přizpůsobeného vzdělávacím potřebám žáků na SŠ.⁹

„Finanční gramotnost není prozatím ještě povinnou součástí rámcového vzdělávacího programu (RVP) základního vzdělávání (ZV). Standard finanční gramotnosti (pro 1. stupeň ZŠ a 2. stupeň ZŠ) bude do RVP ZV komplexně promítnut až při jeho další revizi. Přesto však i stávající RVP ZV dává učitelům prostor a faktickou možnost danou problematiku vyučovat (Matematika a její aplikace, Výchova k občanství, Člověk a svět práce).“¹⁰

Ke standardům 1. stupně ZŠ patří např. hotovostní a bezhotovostní forma peněz, způsoby placení, banka jako správce peněz, rozpočet, příjmy a výdaje domácnosti, úspory a půjčky. U 2. stupně ZŠ se jedná o nakládání s penězi, tvorba ceny, rozpočet domácnosti, typy rozpočtu, služby bank, základní práva spotřebitelů, pojištění. Do středního vzdělávání patří: placení (v tuzemské i

⁷ NÁRODNÍ STRATEGIE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ 2010. *MFCR.cz* [online] 2010. [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni-vzdelavani/narodni_strategie_financniho_vzdelavani_mf2010.pdf

⁸ DVOŘÁKOVÁ, Z. a kol. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. Praha: C.H. Beck, 2011. s. 42.

⁹ Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR. [online] 2007. [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finalni_verze.pdf. s.9.

¹⁰ KREJZA, M. *Sdělení ředitelům škol v základním a středním vzdělávání o zařazení finanční gramotnosti do PISA 2012 a další doporučení*, čj. 8 265/2011 - 22. Praha: MŠMT, 2011. s. 1.

zahraniční měně), tvorba ceny, inflace, rozpočet domácnosti, nedostatek finančních prostředků nebo obsah smluv.¹¹ Mladší dospělí jsou hodnotným vzorem chování pro své děti a již u nich je nutné finanční gramotnost začít pěstovat, proto je věnována pozornost Národní strategie především věkové kategorii žáků ZŠ a SŠ. Finanční negramotností je postižena zejména část veřejnosti mladších dospělých, kterým je věnována praktická část práce.

2.2 Současný stav finanční gramotnosti ve společnosti v ČR

Alarmující je narůst zadlužení českých domácností v posledních letech. Ve srovnání s vyspělými členskými státy EU nedosahuje výše zadluženosti takové výše, problematická je ale její dynamika. Základním projevem je růst počtu zadlužení domácností, které nejsou schopné splácet své závazky. Což deklarují narůstající počty nařízených exekucí. Nejproblematictějšími cílovými skupinami jsou nízkopříjmové rodiny, neúplné rodiny nebo rodiny se špatnou orientací ve finanční problematice. Tyto skupiny mají méně úspor a jsou více závislé na sociálních dávkách. Spotřebitelské úvěry se pro ně stávají velkou zátěží.¹²

Ministerstvo financí jakožto orgán státní správy je odpovědný taky za oblast finančního vzdělávání. Strategie finančního vzdělávání stanovila dvoupilířovou strukturu, tj. systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách: podporuje zejména implementace finančního vzdělávání do rámcových vzdělávacích programů (RVP) pro základní a střední vzdělávání a systém dalšího finančního vzdělávání spotřebitelů. Na finančním vzdělávání se podílí řada institucí: pracovní skupina pro finanční vzdělávání (PSFV), subjekty veřejné správy, profesní sdružení, sociální partneři, nestátní neziskové organizace, vzdělávací instituce, média a ostatní subjekty. Vytváří projekty k finančnímu vzdělávání: Aliance proti dluhům (APD), která se zabývá řešením problémů

¹¹ Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR. [online] 2007. [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finalni_verze.pdf. s.12-14.

¹² Strategie finančního vzdělávání. MFČR [online] 2007. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financi-vzdelavani/strategie_fin-vzdelavani_cr_200710.pdf. s.9-10.

souvisejících s předlužeností osob, které jsou v neřešitelné sociální situaci, v rámci čtyř programů – finanční vzdělávání, oddlužení, spotřebitelské úvěry a vymáhání pohledávek. Na mezinárodní úrovni ministerstvo financí se stalo součástí sítě INFE OECD (Mezinárodní síť pro finanční vzdělávání Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj).¹³

Pro finanční vzdělávání byly stanoveny obecné principy:

- podporovat finanční vzdělání,
- šířit a implementovat principy a osvědčené postupy,
- zvyšovat finanční gramotnost a finanční odpovědnost s ohledem na potenciální rizika, kterým musí občané během svého života čelit.¹⁴

Členské země by měly:

- zajistit, aby finanční vzdělávání bylo již ve školách (včetně zajištění podpory MŠMT),
- koordinovat finanční vzdělávání jak na národní, tak na regionální a místní úrovni, a to jak veřejného, tak soukromého sektoru (včetně zajištění zahrnutí asociací a sponzorství z veřejných i soukromých prostředků), zároveň však spolupracovat s ostatními subjekty i na mezinárodní úrovni,
- zvyšovat finanční gramotnost prostřednictvím národních kampaní,
- poskytovat relevantní informace prostřednictvím uživatelsky přívětivé webové stránky,
- jasně vymezit rozdíl mezi finančním vzděláváním a komerčním finančním poradenstvím – tj. vypracovat tzv. principy nezávislosti,
- vytvořit metody hodnocení již probíhajících i plánovaných projektů finančního vzdělávání,

¹³ Podklad Ministerstva financí České republiky k projednání oblasti finančního vzdělání na schůzi Rady hospodářské a sociální dohody. Ministerstvo financí ČR. [online] 2012. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.asocr.cz/addons/100%20RHSD/Podklad-MF-CR-k-projednani-oblasti-financniho-vzdelani.pdf>. s.5-6.

¹⁴ Podklad Ministerstva financí České republiky k projednání oblasti finančního vzdělání na schůzi Rady hospodářské a sociální dohody. Ministerstvo financí ČR. [online] 2012. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.asocr.cz/addons/100%20RHSD/Podklad-MF-CR-k-projednani-oblasti-financniho-vzdelani.pdf>. s.9.

- oficiálně uznávat programy finančního vzdělávání, které naplňují relevantní kritéria,
- zajišťovat podporu vhodných médií k šíření finanční gramotnosti (rádio, televize, tisk, billboardy, internet, brožury, úřady, spotřebitelská centra apod.)
- zajistit řádnou výuku těm, kteří budou finanční vzdělávání šířit včetně podkladových materiálů,
- hledat různé vhodné komunikační kanály včetně soutěží,
- spolupracovat se zaměstnavateli a podporovat finanční vzdělávání v zaměstnání,
- zhodnotit potřeby finančního vzdělávání s ohledem na:
 - specifické skupiny obyvatel, rizik a produktů a
 - klíčové momenty běžného života občana (nástup do práce, vstup do manželství, narození dítěte, odchod do důchodu apod.) a podle nich vzdělávání poskytovat.¹⁵

Pokud finanční vzdělávání má být úspěšné, musí se do vzdělávání zahrnout všechny oblasti finančního trhu. Přitom na základě vývoje finančních produktů, demografických nebo sociálních změn, by bylo možné zvýšit pozornost právě na této aktuální oblasti.

2.3 Vliv finanční gramotnosti na běžný život občanů ČR

„Domácnost je velmi zvláštní ekonomickou jednotkou. Současné badatelé zjišťují, že je „černou schránkou“ velmi obtížně přístupnou. Není to jenom proto, že většina jejího ekonomického a neekonomického dění se odehrává v přísném soukromí za zavřenými dveřmi a za staženými záclonami. Důležitější je asi to, že rodina a domácnost fungující ve značně racionálním tržním prostředí, ale sama tržní není.“¹⁶

¹⁵ Podklad Ministerstva financí České republiky k projednání oblasti finančního vzdělání na schůzi Rady hospodářské a sociální dohody. Ministerstvo financí ČR. [online] 2012. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.asocr.cz/addons/100%20RHSD/Podklad-MF-CR-k-projednani-oblasti-financniho-vzdelani.pdf>. s. 9-10.

¹⁶ RIEGEL, K. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2007. s. 146.

Rodiny by měly tvořit strategie a taktiky svých financí. Přičemž by na jejich tvorbě a dodržení měli vždy podílet oba partneři a mít totožný cíl, tj. zda koupí dům či jinou nemovitost apod. Výdaje je potřeba rozlišovat na:

- **Platby povinné (nezbytné)**, jako např. splátky úvěrů, platby nájemného, záloh na spotřebu energií, pojistného, daní, výživného, školného. Nedodržení plateb je vždy sankcionováno.
- **Platby nutné**, které tvoří poplatky za členství v organizacích, vklad do stavebních spoření, nákup dálničních známek apod.
- **Platby zbytné** pro uspokojování svých potřeb, jsou dobrovolné, ale často také předmětem sporů.¹⁷

Ne každá rodina si sestavuje rodinný rozpočet. Přesto pokud si rodiny vedou veškeré finanční transakce (malé, velké nákupy), mají přehled o tom, jaké investice si mohou dovolit a kdy. Vždy je potřeba znát své výdaje, jelikož příjmy bývají obvykle stabilní položkou. Je tedy nutné znát osobní a rodinný rozpočet. Jeho neznalost bývá příčinou finančních problémů. Vhodný způsob jak učit hospodařit je kapesné nebo spoření.

Rodina tedy představuje základní instituci, která vychovává děti, a to i v oblasti k penězům a finanční oblasti obecně. Výchova probíhá na základě hodnot a tradic rodiny. Rodina tak předává svůj vztah k hodnotám a tedy i k penězům. Projevují se zde i morální hodnoty, které předurčují vlastní morální myšlení dětí do budoucnosti. Rodina prostřednictvím osvojených osobitých návyků formuje vztah dětí, a to i ve směru k penězům. Děti proto často napodobují postoje rodičů. Je zde tedy žádoucí pozitivní přínos rodičů.

K pochopení samotné hodnoty (podstaty) peněz v širším slova smyslu se u mě osvědčila zkušenost mého syna z práci, tj. osobní návštěva pracovního místa rodičů. Stejně tak mně učili i mi rodiče. Kde u dítěte se dostava do povědomí vztah mezi práci a penězi. Dalším krokem k pochopení hodnoty a získání peněz je diskuse rodičů s dětmi. K seznámení dítěte s nakládáním financí v rodině doporučují, aby dítě se seznámilo s rodinným rozpočtem a mohlo si osobně

¹⁷ SMRČKA, L. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 86-101.

vytvořit konkrétní představu, jak lze s finančními prostředky nakládat. Tím rovněž získává přehled o potřebách, které jsou nutné pro fungování rodiny. Zároveň doporučují, aby dítě, spolurozhodovalo o některých investicích, které rodina plánuje, a to podle mentálního vývoje dítěte.

Všechny tyto kroky lze zařadit jako určitou výchovnou formu učení, jak děti naučit hospodařit s penězi. S tím ovšem souvisí i finanční odpovědnost. Což je dítě schopné získat zpravidla až ve vyšším věku. Mnohdy však samotný způsob výchovy nenapomáhá k pochopení dítěte finanční hospodárnosti. Někdy pomáhá spojitost získávání peněz z pracovní činnosti. Vlastní zkušenost bývá vhodným prostředkem pro uvědomění si hodnoty peněz, ale i pro vytvoření pracovních návyků ve spojitosti se zvýšenými potřebami. V této oblasti lze využívat např. odměňování za vykonání konkrétní domácí práce. Nepanuje však jednotný názor, jestli by se mělo jednat o odměňování činnosti běžné nebo nadstandardní.

Každý rodič přitom rozhoduje o tom, jak bude odměňovat své dítě. Záleží na individualitě konkrétního dítěte i rodinné situaci. Zde je však nutné uvědomit si, že peníze jsou sice velice účinnou učební pomůckou, ale rovněž i nebezpečnou, pokud děti dostanou peníze za nic.¹⁸

Jelikož se občas stane, že se vyskytne neočekávaný výdaj, je dobré mít k dispozici odložené finanční prostředky (finanční rezervu).

Její výše by např. podle Brabce *"měla být nejméně ve výši trojnásobku, lépe až šestinásobku našeho měsíčního příjmu, případně našich průměrných měsíčních výdajů."*¹⁹

Peníze se staly svobodou a jistotou, ale přináší rovněž určitou zodpovědnost. Proto je třeba vědět, jak a proti čemu se lze zabezpečit. Podle Kociánové je důležité si zajistit příjem z hlediska dlouhodobého horizontu pro případ např. nemoci nebo dlouhodobé nezaměstnanosti. V tomto případě je potřeba zajistit si dostatečný příjem. Je vždy nutné přihlídnout k okolnostem, jakými jsou zejména:

¹⁸ KIYOSAKI, R., LECHTER L, S. *Bohaté dítě, chytré dítě: jak zajistit dítěti dobrý finanční start.* Praha: Pragma, 2003. s. 220.

¹⁹ BRABEC, J. *Finanční gramotnost: srozumitelně a bez překážek.* Plzeň: ABC Finančního vzdělávání, 2011. s. 51.

- ekonomická závislost osob (nezaopatřené děti, přestárlí nebo nemocní rodiče)
- požadavky při plné invaliditě
- dostupnost finančního majetku v případě nenadálé události
- existence movitého majetku a možnost jeho využití
- finanční zajištění dětí pro případ trvalé nemožnosti jejich výdělečné činnosti.²⁰

Ve vztahu k penězům je potřeba umět také nejen hospodařit, ale i spořit. Již v raném věku dětí by se mohlo jednat o kapesné, odměnu za úspěch apod. Forma spoření umožňuje dítěti naučit se odkládat své potřeby do budoucnosti.

Matějček doporučuje zavedení tzv. „trojfázového hospodaření“:

- 1. fáze** - Nejprve dávat dítěti malou částku, na týden nebo čtrnáct dní. Bude se jednat o kapesné, s nimž může nakládat podle vlastního uvážení (rozdat, utratit, ztratit, ušetřit). Rodiče by ovšem neměli kontrolovat způsob vynaložení peněz. Jakmile zjistí, že dítě peníze ušetřilo, měla by následovat pochvala.
- 2. fáze** - Rodiče zavedou jakýsi „pohyblivý fond“, kam odkládají peníze a dítě do něj rovněž přispívá finančními prostředky získanými k narozeninám nebo vlastní prací. Z tohoto fondu může dítě peníze rovněž čerpat, ale musí si o ně říct. Jelikož sem ukládají peníze rodiče a děti společně, je potřeba se společně dohodnout, co a kdy za ně nakoupit.
- 3. fáze** - Peníze jsou určeny pro konkrétní a nákladnější věc, na kterou je třeba spořit delší dobu (půl roku, rok), jelikož na ní hned nejsou vyčleněné finanční prostředky. Nakonec rodiče společně s dítětem můžou jít koupit věc, na kterou pomáhalo delší dobu spořit. Celý proces nakupování je aktivizován zejména dobou čekání a „těšením se“ na danou věc.²¹

Důležitou oblastí je také umění nést odpovědnost za své chování. V oblasti financování sem lze zařadit např. půjčování peněz. Tady lze hledat návyky nikoliv

²⁰ KOCIÁNOVÁ, H. *Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co Vás neměl kdo naučit*. Olomouc: ANAG, 2012. s. 9.

²¹ MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha : Avicenum, 1989. s. 254.

v povaze dítěte, ale v rodinné výchově. Může se jednat o projevy nedostatku vedení k samostatnosti a důvěry rodičů. Dítě se pak učí "*samostatnosti po svém, bez kontroly rodičů, riskantně a nebezpečně.*"²²

V dnešní době je u starších dětí vhodným nástrojem dětské spoření v bance s možností využívání platební karty. Dítě se tak učí aktivně užívat svůj účet, využívat platební kartu a přitom získat dovednosti v oblasti bankovních produktů. Což je žádoucí pro budoucí využitelnost v dospělém věku.

Některé rodiny mohou využívat větší objem peněz pro nadstandardní aktivity. Jiné rodiny si musí postupně tento standard budovat a jiné se k němu ani nedostanou. Záleží na finančních možnostech konkrétní rodiny. Přesto je snahou většiny z nich vytvořit si takovou finanční svobodu, aby měl jedinec dostatečný přísun příjmů např. z pronájmů nebo dividend, které pokryjí nezbytné náklady. V dlouhodobém horizontu je potřeba vytvářet dostatečné finanční zdroje na penzi, jelikož nelze očekávat adekvátní zajištění od státu. Proto také nelze považovat penzijní připojištění jako jediné adekvátní řešení. Dalším důležitým finančním zdrojem jsou prostředky na studium dětí. Rovněž je důležité využívat správné nástroje v podobě správných finančních produktů zaměřených na konkrétní požadavky a potřeby.

Lze tedy zkonstatovat, že bez ohledu na konkrétní sociální postavení, dosaženou úroveň vzdělání nebo ekonomického statusu je potřeba vzdělávat všechny obyvatele finančnímu vzdělávání. Proto se očekává zejména aktivní přístup rodičů pro co nejefektivnější přenos finanční gramotnosti na děti.

2.4 Důsledky nedostatečné finanční gramotnosti a jejich prevence

V této kapitole se práce zaměří na možné následky, v důsledku nedostatečné finanční gramotnosti. Její důležitost je zřejmá, jelikož nedostatek finanční gramotnosti může mít, až fatální následky jakými jsou např. sociální vyloučení,

²² ²² MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha : Avicenum, 1989. s. 254.

ztráta zaměstnání, rozpad rodiny, exekuce nebo insolvence. Přitom zde nerozhoduje věk ani vzdělání jedince.

Jedinec, jenž není schopen plnit své finanční závazky, se dostává do předlužení. Tento dopad se nejčastěji vyskytuje u sociálně znevýhodněných jedinců nebo skupin obyvatelstva a zpravidla znamená jejich sociální vyloučení ze společnosti. Mezi sociálně znevýhodněné osoby se řadí dlouhodobě nezaměstnaní, zdravotně postižené osoby, příslušníci etnických menšin, osoby s nízkou kvalifikací, osoby s různými druhy závislostí apod.

Pokud si jedinec zapůjčí peníze, jeho povinností je věřiteli splatit dluh. Pokud tuto svoji povinnost nesplní, má věřitel právo domáhat se plnění podáním návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce. Mezi nejčastější formy výkonu rozhodnutí pro peněžité pohledávky patří srážky ze mzdy a jiných příjmů, prodej movitých a nemovitých věcí. Jakmile však nelze z majetku dlužníka uspokojit splatné závazky, dlužník se ocitá v úpadku.

„Úpadek dlužníka je dán především tehdy, jestliže se ocitne v platební neschopnosti, tedy má-li více věřitelů a peněžité dluhy po splatnosti po dobu delší než 30 dnů a tyto dluhy není schopen plnit.“²³

V porovnání zadluženosti českých domácností se světem, se řadí na úroveň podprůměrnou. *„Češi patří k nejspořivějším evropským národům. Dokládají to i poslední data z mezinárodního průzkumu ING Bank, který potvrzuje, že 77% z nás nějakým způsobem spoří. To je téměř o deset procent více než činí evropský průměr.“²⁴*

V oblasti poskytování úvěrů v období 2005 až 2012 však vzrostl jeho celkový objem, a to na spotřebu, bydlení a ostatní položky z 523 miliard na více než 1,2

²³ NOVÁKOVÁ, V.; SOBOTKA, V. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, 2011. s. 382.

²⁴ 42 % českých domácností má finanční rezervu, se kterou by vydržely tři měsíce. *ING Bank. cz* [online] 2013. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.ingbanksvetsporeni.cz/clanky/42-ceskych-domacnosti-ma-financni-rezervu-sekterou-vydrzely-tri-mesice.html>

bilionu korun (což představuje nárůst cca 2,3 krát). Vysoce nadprůměrným tempem rostly úvěry na bydlení (hypotéky, úvěry ze stavebního spoření).²⁵

Z hlediska pomoci řešení problematiky zadlužování na českém trhu působí asociace občanských poraden, která byla založena v roce 1997. Jednotlivé občanské poradny poskytují nezávislé, odborné, nestranné a bezplatné sociálně odborné poradenství v 18 právních oblastech, ke kterým patří zejména oblast sociálních dávek, sociální pomoci, pojištění, pracovně právních vztahů a zaměstnanosti, bydlení, rodiny a mezilidských vztahů, majetkoprávních vztahů a náhrady škody nebo finanční a rozpočtová problematika. Cílovou skupinu občanských poraden tvoří občané v obtížné životní situaci. Občanské poradny zpravidla pomáhají zranitelnějším skupinám populace, jako jsou osamělí rodiče, nezaměstnaní, lidé žijící na hranici existenčního minima a národnostní menšiny.²⁶

V současné době probíhají následující projekty:

- **Dluhové poradenství**, kde je snahou poskytovat dluhové poradenství většinou občanských poraden Asociace.
- **Spotřebitelské poradenství**, jehož podstatou je informování občanů o právech a povinnostech při nákupu zboží a služeb, poskytování poradenství v oblasti spotřebitelské problematiky, zejména problematiky reklamací a vymáhání spotřebitelských práv a posílení informovanosti občanů v oblasti tematiky předváděcích zájezdů a předlužování občanů prostřednictvím spotřebitelských úvěrů.
- **Restorativní justice**, což je podpora a poradenství obětem trestných činů. Pomáhá tvořit širší funkční síť služeb pro oběti trestných činů. Projekt je realizován Probační a mediační službou České republiky společně s Asociací občanských poraden. Jeho snahou je zapojit poškozeného do „procesu“ vlastního odškodnění, mapování jeho zájmů

²⁵ Více než pětina úvěrů jde na spotřebu. *Retail Info Plus* [online]. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.retailinfo.cz/magazin/%C4%8DI%C3%A1nky/v%C3%ADce-ne%C5%BE-p%C4%9Btina-%C3%BAv%C4%9Br%C5%AF-jde-na-spot%C5%99ebu>

²⁶ O nás. *Asociace občanských poraden* [online] 2010. [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.obcanskeporadny.cz/o-nas/>

a potřeb v rámci řešeného případu a úsilí o obnovení pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.

- **Specializované poradenství obětem trestných činů**, což představuje systém specializovaného komplexního poradenství obětem trestných činů a domácího násilí.
- **50 let není handicap**, podporuje s uplatněním na trhu práce nízkokvalifikovaným osobám ve věku nad 50 let. Smyslem projektu je poskytnout poradenské a motivační aktivity osobám starším 50 let, na které navazuje zprostředkování zaměstnání.
- **Otevřené dveře** podporuje metodiku práce s mladými absolventy sociálně orientovaných oborů. Snaží se o propojení institucí vzdělávání a zaměstnávání v sociálních službách v ČR (resp. jde o způsob propojování teorie a praxe) a dalších opatření přímo ve vybraných sociálních službách, které povedou k navýšení zaměstnatelnosti těchto osob v oboru vybraných sociálních služeb a uplatnění na trhu práce.²⁷

Podíváme-li se na aktuální statistické údaje týkající se podílu příjmů domácností v roce 2013, na bydlení se náklady mírně zvýšily, a to na 18,8 % (pomalejší růst než v předchozím roce). Finanční situace domácností se vůči roku 2012 výrazně nezhoršila, naopak v některých ukazatelích je patrné zlepšení. Což může souviset s růstem příjmů, zejména ve skupině domácností samostatně činných. Podíl domácností, které náklady na bydlení vnímají jako velkou zátěž, zůstal zhruba na úrovni roku 2012 (28,7 %). Podíl domácností, které s příjmy vycházejí obtížně nebo velmi obtížně, mírně vzrostl na 32,1 %. Podíl domácností, které si nemohly dovolit zaplatit neočekávaný výdaj ve výši 9 400 Kč dokonce mírně poklesl, a to ze 44,0 % v roce 2012 na 43,2 % v roce 2013. Stejně poklesl podíl rodin, které si nemohou dovolit zaplatit alespoň týdenní dovolenou pro všechny členy domácnosti (ze 43,8 % v roce 2012 na 39,7 % v roce 2013).²⁸

²⁷ Projekty. *Asociace občanských poraden* [online] 2010. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.obcanskeporadny.cz/projekty/>

²⁸ CHRÁMECKÝ, T. Životní podmínky 2013-předběžné výsledky.ČSÚ [online] 2013. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z:http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zivotni_podminky_2013_predbezne_vysledky_20131126

Ze statistických údajů je patrné, že finanční situace domácností není dobrá. Proto je nutné nepodceňovat význam znalosti finanční gramotnosti, která by měla být průběžně prohlubována. V následující podkapitole budou navržena alespoň některá doporučení, která by mohla finanční situaci obecně zlepšovat.

2.5 Návrhy a doporučení při řešení

Jak již bylo řečeno v předchozích částech práce, je potřeba se finančně vzdělávat v jakémkoliv věku. Začít by se proto mělo již na 1. stupni základního vzdělávání a dále znalosti prohlubovat v návaznosti na nové aktuální poznatky z trhu. K tomu pomáhají vzniklé standardy finanční gramotnosti. Prioritními oblastmi z hlediska budoucího vývoje je aktivní a odpovědná účast na finančním trhu občany společnosti. Jelikož je stále aktuálním problémem zadlužování domácností, je potřeba klást vysoký důraz na prevenci proti předlužení. Neméně důležitou oblastí je nutnost zajištění se na stáří.

Pro zvýšení finanční gramotnosti ve společnosti jsou tedy potřeba určitá opatření. V rámci **počátečního vzdělávání** je potřeba dodržovat stanovené standardy pro konkrétní cílové skupiny (1. stupeň a 2 stupeň ZŠ a pro SŠ), které jsou zahrnuty do rámcových vzdělávacích programů. Za tímto účelem musí být pedagogičtí pracovníci speciálně proškoleni. Dále je potřeba dané kroky monitorovat a kontrolovat, např. ověřením nově nabytých finančních znalostí u žáků a studentů škol.

V systému **dalšího finančního vzdělávání** dospělých spotřebitelů je nutné zapojit do vzdělávání zejména občanská sdružení a subjekty veřejné správy. Vytvořené konkrétně zaměřené projekty umožňují klientelu cíleně nasměrovat do dané problematiky vhodnou poradenskou službou. Dále sem patří informační pomoc bank, pojišťoven, spotřebitelských sdružení nebo zaměstnavatelů či odborových organizací. Zásadní roli v oblasti finančního vzdělávání by však měly zastávat vzdělávací instituce a média. Vzhledem k možnosti šířit osvětu na širokou masu obyvatelstva jsou z hlediska prevence nezastupitelní. Poměrně důležitou a z hlediska efektivnosti nenahraditelnou součástí procesu finančního vzdělávání je

spolupráce jednotlivých zainteresovaných institucí. Jelikož jsou jednotlivé projekty sestavovány na základě zjištěné úrovně finanční gramotnosti české populace, je potřeba je neustále aktualizovat a zajišťovat jejich informovanost. Pravidelným monitorováním úrovně finanční gramotnosti spotřebitelů a hodnocením projektů lze efektivně reagovat na aktuální potřeby obyvatelstva.

2.6 Závěr teoretické části

Finanční gramotnost úzce souvisí s finančním vzděláváním. Přitom zde nerozhoduje věk, ale získané kompetence ve finanční oblasti. Finanční gramotnost tedy zahrnuje souhrn kompetencí uplatňovaných v běžném životě, které jsou nezbytné pro aktivní a zodpovědnou účast na finančním trhu.

Přestože finanční gramotnost není povinnou součástí rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání, je vhodným doplněním obecného přehledu ve vzdělávání.

Ve srovnání s vyspělými členskými státy EU není výše zadluženosti českých domácností taková, přesto její dynamika ukazuje na závažný problém. Zvyšuje se počet domácností, které nejsou schopné splácet své závazky. K nejčastějším skupinám patří nízkopříjmové rodiny, neúplné rodiny nebo rodiny se špatnou orientací ve finanční problematice. Mají obecně méně úspor a jsou více závislé na sociálních dávkách. Častěji si půjčují spotřebitelské úvěry, které se pro ně následně stávají velkou zátěží.

Průzkum společnosti STEM/MARK z roku 2010 odhalil v oblasti finanční gramotnosti řadu mezer, se kterými je potřeba se v rámci cíleného poradenství vypořádat. K poměrně pozitivnímu zjištění patří přehled o vlastních penězích u 92 % respondentů. Dále 44 % respondentů rozhoduje v otázkách hospodaření domácnosti. Na druhou stranu pouze 45 % domácností si tvoří rozpočet a 60 % lidí si pravidelně odkládá peníze jako rezervu. Třetina lidí si rezervy na stáří nevytváří, jelikož většina nemá z čeho. Pouze minimum respondentů mělo hlubší ekonomické povědomí (jako např. o RPSN, úročení úvěru).

3 Průzkum současného stavu finančního vzdělání rodin

3.1 Charakteristika vybraných regionů

Sociální a ekonomický vývoj dvou vybraných krajů:

Středočeský kraj

Ekonomicky aktivních lidí v roce 2013 přesahovalo 60% hranici. Tento dlouhodobý růst způsobila zejména kladná migrace. Ve srovnání s rokem 2008 se zvýšila celkem o 1,1 % v důsledku nárůstu míry ekonomické aktivity žen. Je zde patrná druhá nejvyšší míra zaměstnanosti v ČR. Roste zde podíl vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců, kteří představují třetí nejvyšší podíl mezi kraji. Rovněž se dlouhodobě zvyšuje podíl zaměstnaných ve věku 30 - 44 let. Roční průměrná obecná míra nezaměstnanosti dosáhla v roce 2013 hodnoty 5,2 %. Ve srovnání s průměrem předchozího roku došlo k nárůstu o 0,6 %. Vyšší meziroční nárůst zaznamenala míra nezaměstnanosti u mužů (o 0,8 % na 4,6 %) než u žen (o 0,3 % na 6,0 %). Za posledních pět let se jedná o 2,6 %. Přestože se podíl nezaměstnaných zvyšuje ve všech vzdělanostních kategoriích, stále zůstává pod průměrem republiky.²⁹

Ekonomická výkonnost Středočeského kraje patří v posledních letech oproti ostatním regionům k předním místům, i přes většinové podprůměrné hodnoty makroekonomických ukazatelů. Kraj se podílí více než desetinou republikového HDP. Jedná se o 4. nejvyšší hodnotu, přestože dosahovala pouze 89 % republikové hodnoty. Další zajímavostí je, že více než třetina Středočechů ve věku nad 16 let nakupuje přes internet.³⁰

²⁹ Sociální vývoj. Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Středočeského kraje 2013. ČSÚ. cz [online] 2014. [cit. 2014-09-19]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/3B00401EC0/\\$File/3301261402.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/3B00401EC0/$File/3301261402.pdf)

³⁰ Ekonomický vývoj. Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Středočeského kraje 2013. ČSÚ. cz [online] 2014. [cit. 2014-09-19]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/3B00401EA5/\\$File/3301261403.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/3B00401EA5/$File/3301261403.pdf)

Karlovarský kraj

Trh práce je stále zasažen ekonomickou recesí, přestože je patrný vzrůstající trend míry ekonomické aktivity. Obecná míra nezaměstnanosti v roce 2013 vůči předchozímu roku poklesla o 0,3 % na hodnotu 10,21 %. Což stále představuje nejvyšší hodnotu v celé republice. Dlouhodobě se obecná míra nezaměstnanosti v kraji pohybuje v rozmezí 40,0 % - 70,0 % nad celorepublikovým průměrem. Dlouhodobá nezaměstnanost je v Karlovarském kraji jednou z nejvyšších v České republice. Jde o třetí nejvyšší podíl ze všech regionů ČR s hodnotou o 2,7 % vyšší než je republikový průměr.³¹

Tvorba HDP zaznamenala v roce 2012 oproti předcházejícímu roku pokles o 1,0 %. Podíl kraje na tvorbě HDP v rámci republiky činil pouze 2,0 %, což představuje nejnižší podíl ze všech regionů. Navíc se podíl neustále snižuje. Je zde patrný neustálý vliv ekonomické recese. Hodnota hrubé přidané hodnoty (HPH) v tomto kraji od roku 1995 dlouhodobě roste. Od roku 2010 však dochází k meziročnímu poklesu HPH. Struktura HPH nevykazuje významné změny. Více domácností v kraji je připojeno na internet, což se projevuje tím, že je 64,1 % domácností vybaveno osobním počítačem. Ve srovnání s rokem 2008 se jedná o nárůst 17,7 %. Obdobný vzrůstající trend vykazuje počet domácností vybavených připojením na internet.³²

3.2 Charakteristika a popis výběrových vzorků

Průzkumu se zúčastnilo celkem 98 dotazovaných, a to 50 ze Středočeského kraje a 48 z Karlovarského kraje. Respondenti byli náhodně vybráni v nákupních střediscích obou regionů. Pro co nejobjektivnější data byl osloven rozmanitý vzorek respondentů, a to celkem 72 žen (73 %) a 26 mužů (27 %). Největší zastoupení respondentů bylo ve věkové kategorii 41-60 let. Dotazník se skládá z

³¹ Sociální vývoj. Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Karlovarského kraje 2013. ČSÚ. cz [online] 2014. [cit. 2014-09-19]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/krajpubl/330124-14-n_2014-xk

³² EKONOMICKÝ VÝVOJ. Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Karlovarského kraje 2013. ČSÚ. cz [online] 2014. [cit. 2014-09-19]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/krajpubl/330124-14-n_2014-xk

15-ti uzavřených otázek, na které jsou předem definovány odpovědi. Otázky č. 1 až 3 jsou identifikační. Respondenti mohli zvolit vždy pouze jednu odpověď. Celé znění dotazníku je uvedeno v příloze I.

Celkem bylo rozdáno 100 dotazníků, z nichž bylo vyplněno a odevzdáno 98, což představuje vysokou návratnost ve výši 98 %.

3.3 Cíl a metody průzkumu

Průzkum byl proveden kvantitativní formou prostřednictvím dotazníkového šetření. Cílem průzkumu bylo zjistit situaci ve dvou vybraných regionech v ČR a jejich následná komparace a vyhodnocení.

Za metody práce byly použity analýza zkoumaného stavu a následná komparace zjištěných dat zvolených regionů.

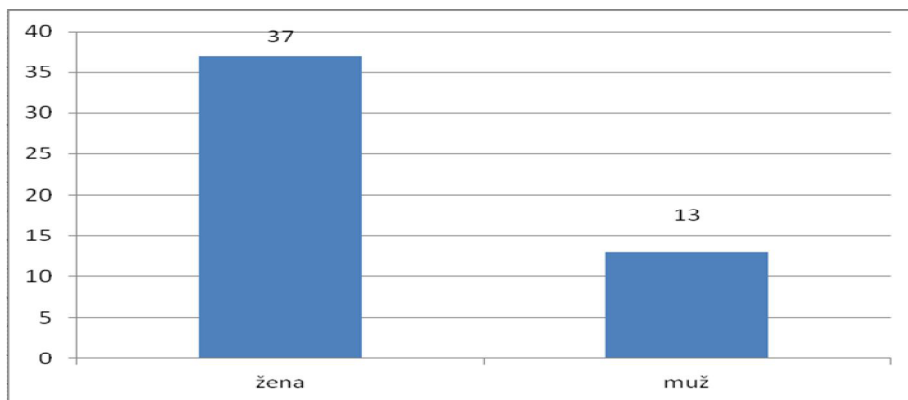
3.4 Analýza současného stavu

Středočeský kraj

1. Jste muž x žena?

Analýzou odpovědí bylo zjištěno, že se průzkumu zúčastnilo více žen, než mužů. Žen se zúčastnilo 37, což představovalo 74 % z celkového počtu respondentů (50). Muži se zúčastnili v počtu 13, tedy 26 % respondentů (viz graf 1).

Graf 1 Pohlaví respondentů

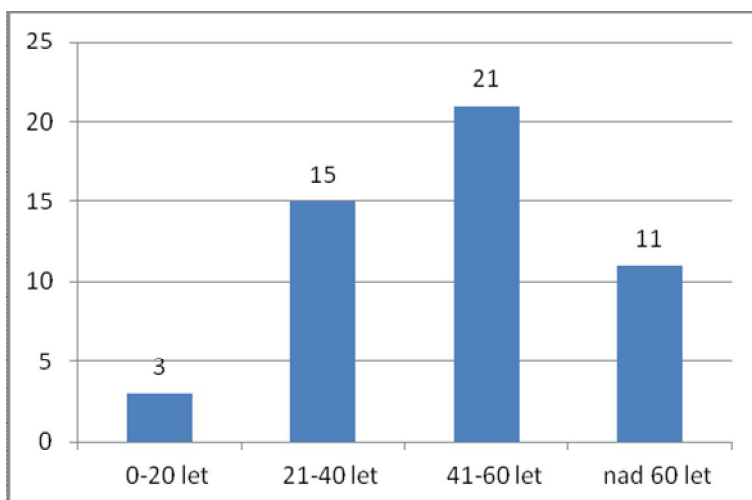

Zdroj: Vlastní průzkum

2. Jaký je Váš věk?

Z odpovědí vyplynulo, že největší zastoupení bylo respondentů ve věkové kategorii 41-60, a to 21 respondentů, což představovalo 42 % z celkového počtu. Další silné zastoupení bylo ve věkové kategorii 21-40, a to 15 respondentů (30 %). Méně bylo zastoupeno respondentů ve věku nad 60 let v počtu 11 osob (22 %) a nejméně 3 respondenti byli ve věkové kategorii 0-20 let (6 %). Údaje prezentuje graf 2.

Graf 2 Věková struktura respondentů

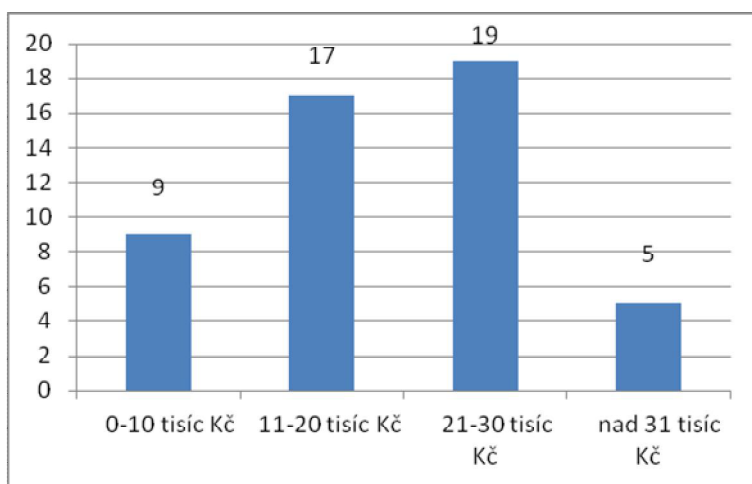

Zdroj: Vlastní průzkum

3. Jaký je příjem Vaší rodiny?

Ze všech odpovědí vyplynulo, že respondenti mají nejčastější příjem rodiny pohybující se v rozmezí 21-30 tisíc měsíčně, a to v počtu 19 respondentů (38 %). Další početnou skupinu tvořili rodiny s příjmem mezi 11-20 tisíc měsíčně, a to v počtu 17 respondentů (34 %). 9 respondentů (18 %) přiznalo příjem rodiny v rozmezí 0-10 tisíc Kč a nejméně 5 respondentů v rozmezí nad 31 tisíc (10 %). Údaje prezentuje graf 3.

Graf 3 Příjem rodiny respondentů

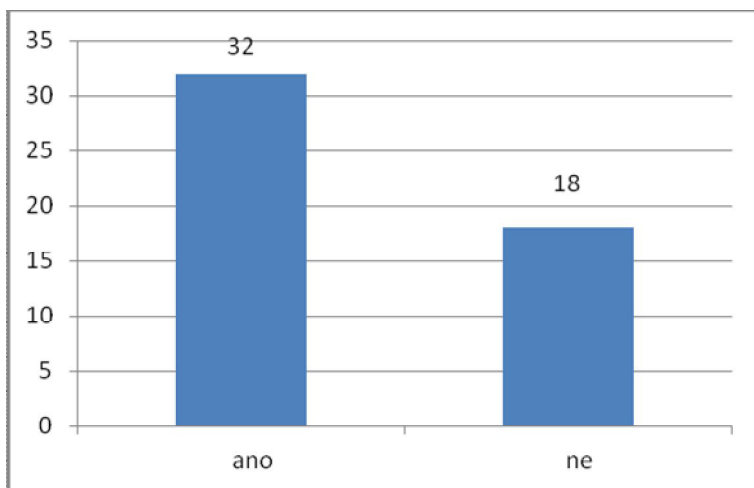

Zdroj: Vlastní průzkum

4. Máte vzdělání v oblasti financí (umíte spočítat RPSN, znáte míru inflace)?

Většina respondentů je, podle jejich názoru, vzdělaná v oblasti finanční gramotnosti. Jedná se o 32 oslovených respondentů, tj. 64 %. 18 respondentů má v této oblasti rezervy (36 %). Údaje prezentuje graf 4.

Graf 4 Vzdělání v oblasti finanční gramotnosti respondentů

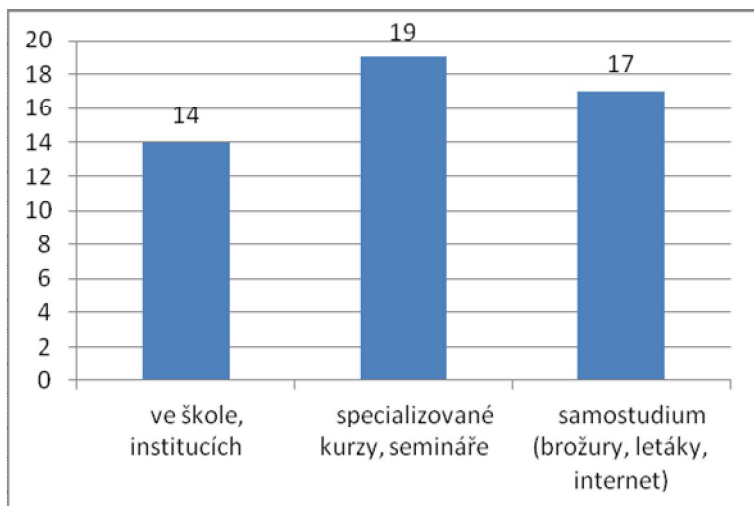

Zdroj: Vlastní průzkum

5. Jakou formu finančního vzdělávání preferujete?

Většina respondentů preferuje jako formu vzdělávání specializované kurzy a semináře, jedná se o 19 (38 %) osob. Další početnou formu zvolili samostudium, a to 17 respondentů (34 %). Nejméně oblíbenou formou u 14 respondentů (28 %) jsou školy a instituce. Údaje prezentuje graf 5.

Graf 5 Preferované formy finančního vzdělávání

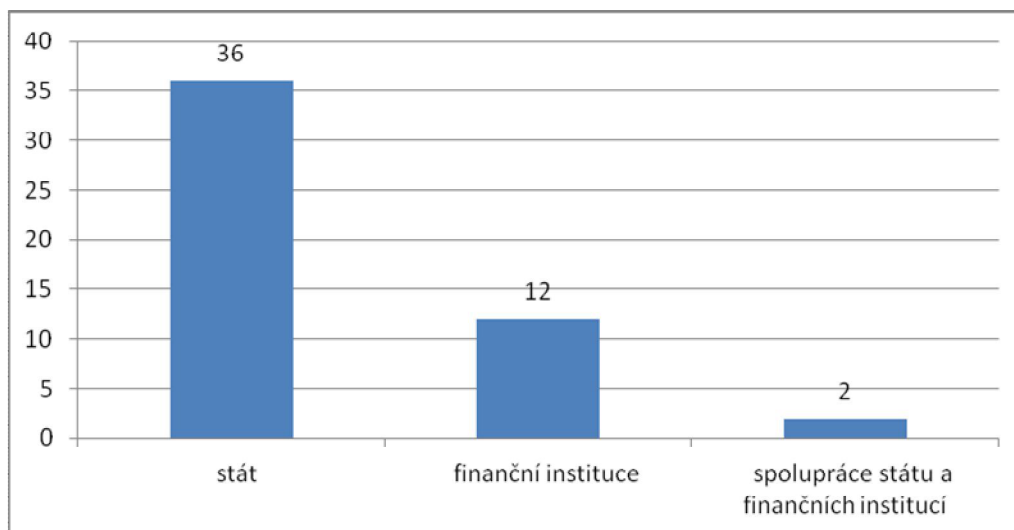

Zdroj: Vlastní průzkum

6. Kdo by podle Vašeho názoru měl poskytovat finanční vzdělávání?

Převažující většina v počtu 36 respondentů (72 %) považuje stát za hlavního poskytovatele finančního vzdělávání. 12 respondentů (24 %) upřednostňuje názor, že by poskytovatelé měly být finanční instituce. Pouze 2 respondenti (4 %) by uvítali spolupráci státu a finančních institucí. Konkrétní údaje prezentuje graf 6.

Graf 6 Preferovaný názor na poskytovatele finančního vzdělávání

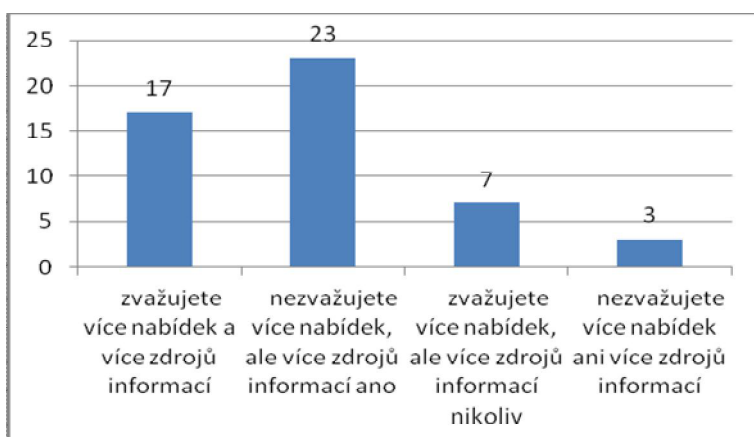

Zdroj: Vlastní průzkum

7. Jak postupujete při výběru finančního produktu?

Většina respondentů (23 osob, tj. 46 %) uvedla, že při výběru finančního produktu nezvažuje více nabídek, nýbrž více zdrojů informací o možných produktech. 17 respondentů (34 %) zvažuje více možných nabídek včetně více zdrojů informací před výběrem produktu. Pouze 7 respondentů (14 %) zvažuje pouze více nabídek a 3 respondenti (6 %) nezvažuje více nabídek ani více zdrojů informací. Údaje prezentuje graf 7.

Graf 7 Postup respondentů při výběru finančního produktu

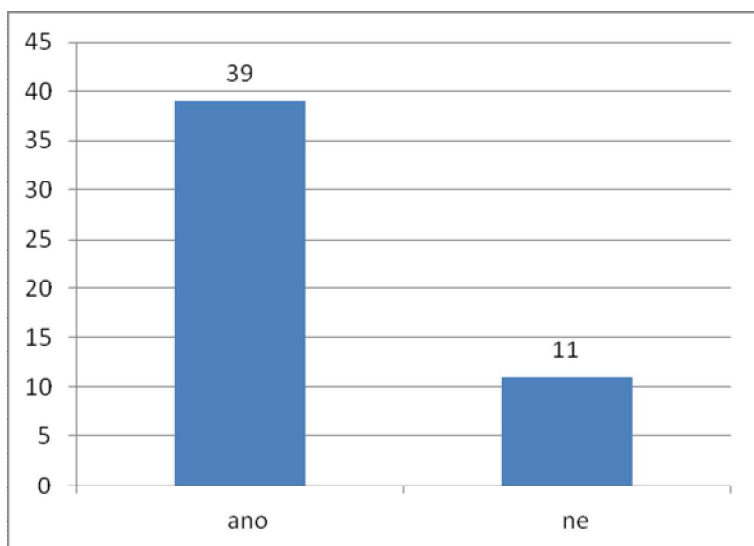

Zdroj: Vlastní průzkum

8. Znáte rozdíl mezi kartou debetní a kreditní?

Většina respondentů (39 tj. 78%) si myslí, že zná rozdíl mezi kreditní a debetní kartou. Pouze 11 respondentů (22 %) jejich rozdíl nezná. Údaje prezentuje graf 8.

Graf 8 Znalost respondentů rozdílu kreditní a debetní karty

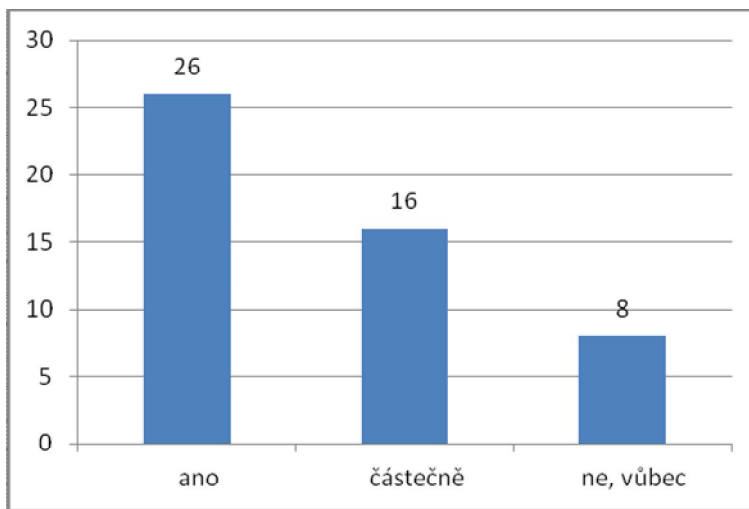

Zdroj: Vlastní průzkum

9. Máte orientační představu o Vašem aktuálním stavu finančních prostředků?

Většina dotazovaných (26 osob, tj. 52 %) zná stav svých aktuálních finančních prostředků. 16 dotazovaných (32 %) tento stav zná alespoň částečně a pouze 8 osob (16 %). Údaje prezentuje graf 9.

Graf 9 Znalost respondentů aktuálního stavu vlastních finančních prostředků

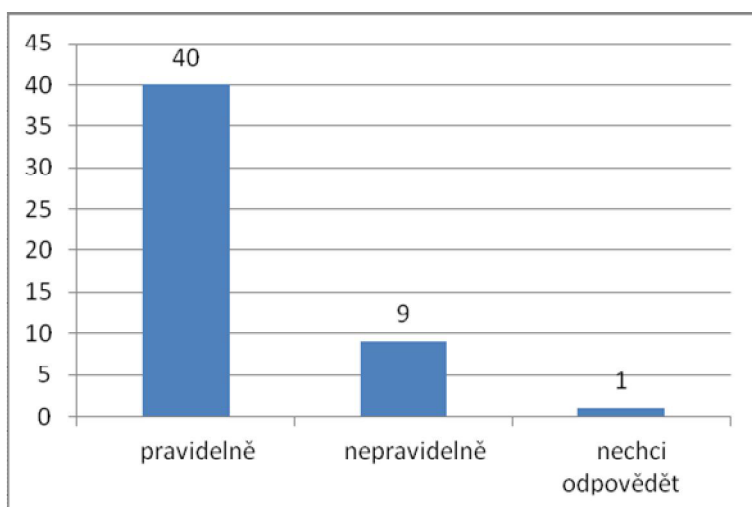

Zdroj: Vlastní průzkum

10. Plánujete si výdaje?

Většina oslovených 40 respondentů (80 %) uvedla, že svoje výdaje plánuje pravidelně. Pouze 9 oslovených (18 %) výdaje plánuje nepravidelně a jediný respondent (2 %) na tuto otázku neodpověděl. Údaje prezentuje graf 10.

Graf 10 Plánování výdajů respondenty

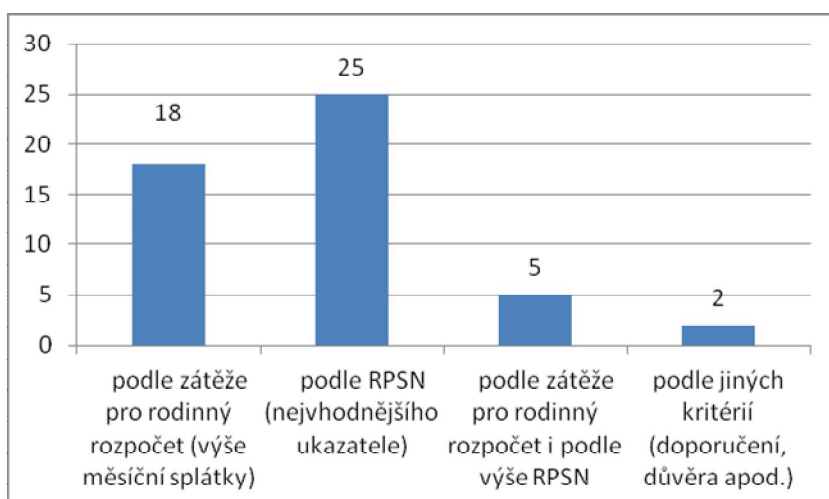

Zdroj: Vlastní průzkum

11. Podle čeho si vybíráte spotřebitelský úvěr?

Polovina respondentů 25 (50 %) vybírá spotřebitelský úvěr zejména podle výše RPSN. Menší počet (18, tj. 36 %) vybírá podle zátěže na rodinný rozpočet, tedy měsíční splátky. 5 respondentů vybírá podle obou kritérií, tj. podle výše RPSN i měsíční splátky. Nejméně 2 oslovení (4 %) preferují doporučení nebo důvěru v daný institut apod. Údaje prezentuje graf 11.

Graf 11 Výběr spotřebitelského úvěru respondenty

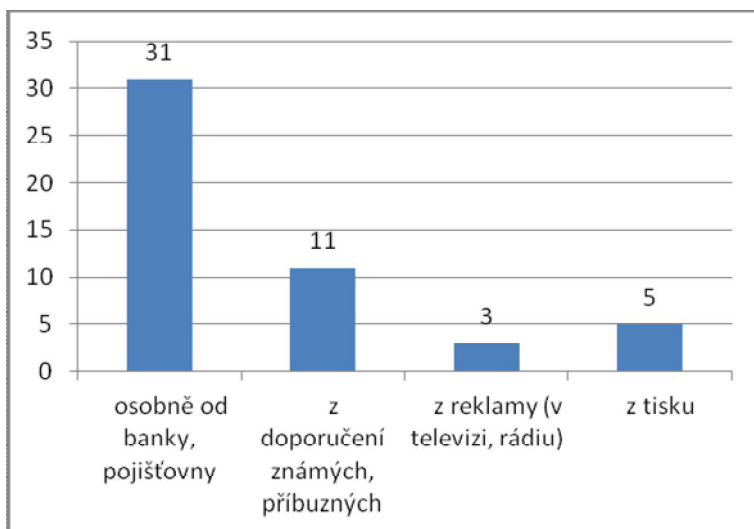

Zdroj: Vlastní průzkum

12. Z jakých nejčastějších informačních zdrojů čerpáte v oblasti financí?

Největší počet respondentů (31 tj. 62 %) za nejčastější informační zdroje využívá osobní přístup na pobočce dané instituce. 11 respondentů (tj. 22 %) zjišťuje informace od známých a příbuzných, méně 5 respondentů (10 %) z tisku a nejméně z reklamy v počtu 3 respondentů (6 %). Údaje prezentuje graf 12.

Graf 12 Nejčastější informační zdroje pro finance respondenty

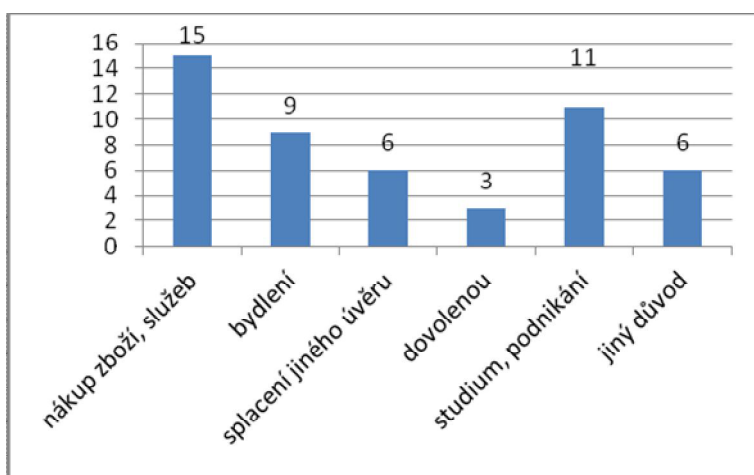

Zdroj: Vlastní průzkum

13. Z jakého důvodu jste si sjednal/a nebo byste si sjednal/a spotřebitelský úvěr?

Nejčastější motivace pro sjednání spotřebitelského úvěru bylo u 15 respondentů (30 %) nákup zboží a služeb. Pro 11 respondentů (22 %) se jedná o studium nebo na činnosti spojené s podnikáním. 9 respondentů (18 %) by jím řešilo bydlení, 6 respondentů (12 %) splacení jiného úvěru a jiný důvod a pouze 3 respondenti (6 %) by peníze použili na dovolenou. Údaje prezentuje graf 13.

Graf 13 Nejčastější důvod pro sjednání spotřebitelského úvěru respondenty

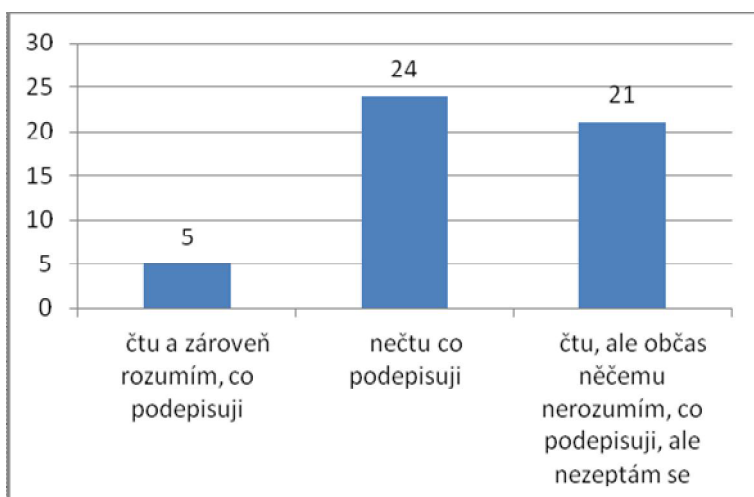

Zdroj: Vlastní průzkum

14. Při uzavírání smluv o spotřebitelském úvěru nebo o hypotéce....?

Skoro polovina (24 respondentů, tj. 48 %) při uzavírání smluv o spotřebitelském úvěru nebo hypotéce nečte, co podepisuje. Obdobný počet (21 respondentů, tj. 42 %) sice podmínky čte, ale přesto něčemu nerozumí a nezeptá se na jejich objasnění před podpisem smlouvy. Pouze 5 respondentů (10 %) smlouvu před podpisem čte a zároveň rozumí, co podepisuje. Údaje prezentuje graf 14.

Graf 14 Praktiky respondentů při uzavírání smluv o spotřebitelském úvěru

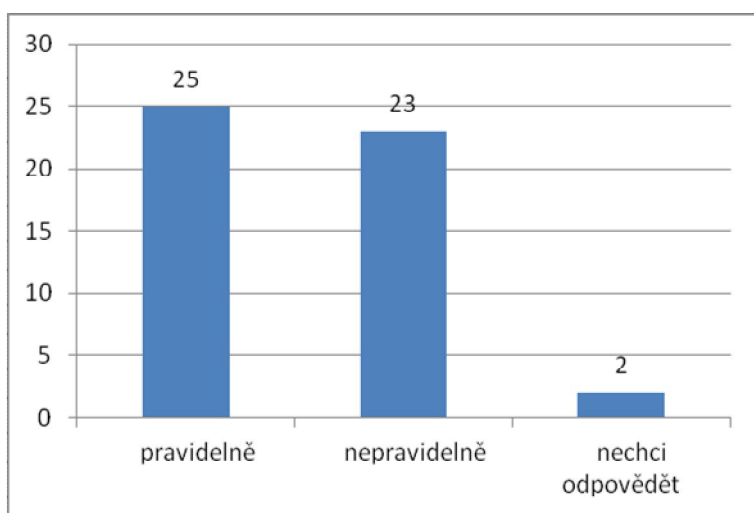

Zdroj: Vlastní průzkum

15. Vytváříte si finanční rezervu do budoucnosti (pro případ ztráty zaměstnání, nepředvídatelných výdajů, na stáří apod.)?

Polovina respondentů (25 osob, tj. 52 %) si pravidelně tvoří finanční rezervu do budoucnosti pro případ nenadálých výdajů, na stáří apod. Poměrně vysoké procento respondentů (23 osob, tj. 48 %) si rezervy tvoří nepravidelně a pouze 2 respondenti (4 %) nechtěli odpovědět. Údaje prezentuje graf 15.

Graf 15 Tvorba finanční rezervy do budoucnosti respondenty

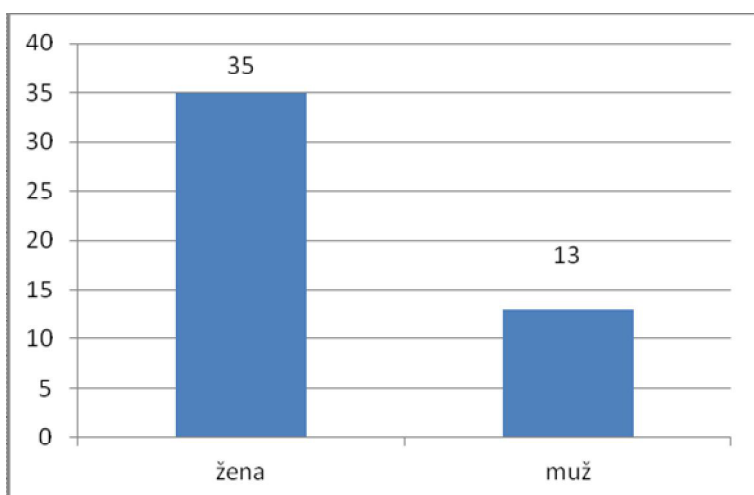
Zdroj: Vlastní průzkum

Karlovarský kraj

1. Jste muž x žena?

Analýzou odpovědí bylo zjištěno, že se průzkumu zúčastnilo více žen, než mužů. Žen se zúčastnilo 35, což představovalo 73 % z celkového počtu respondentů (48). Muži se zúčastnili v počtu 13, tedy 27 % respondentů (viz graf 16).

Graf 16 Pohlaví respondentů

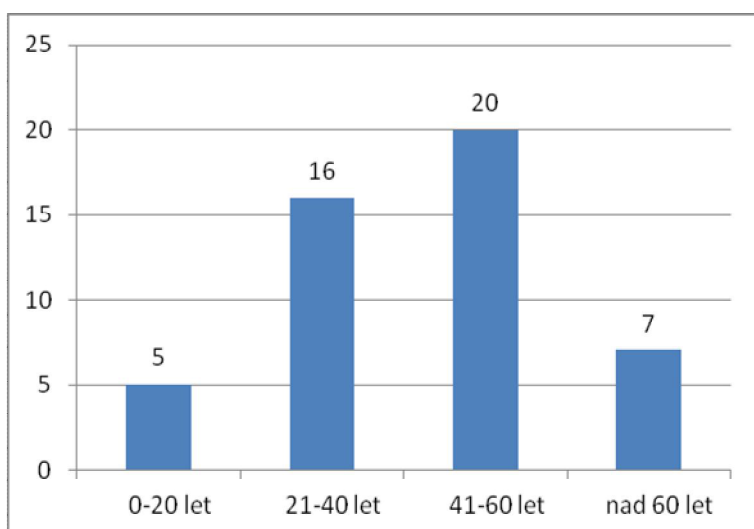

Zdroj: Vlastní průzkum

2. Jaký je Váš věk?

Z odpovědí vyplynulo, že největší zastoupení bylo respondentů ve věkové kategorii 41-60, a to 20 respondentů, což představovalo 42 % z celkového počtu. Další silné zastoupení bylo ve věkové kategorii 21-40, a to 16 respondentů (33 %). Méně bylo zastoupeno respondentů ve věku nad 60 let v počtu 7 osob (15 %) a nejméně 5 respondentů bylo ve věkové kategorii 0-20 let (10 %). Údaje prezentuje graf 17.

Graf 17 Věková struktura respondentů

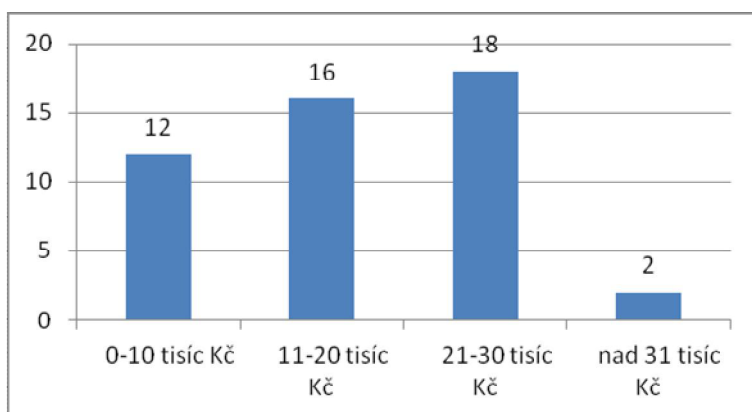

Zdroj: Vlastní průzkum

3. Jaký je příjem Vaší rodiny?

Ze všech odpovědí vyplynulo, že respondenti mají nejčastější příjem rodiny pohybující se v rozmezí 21-30 tisíc měsíčně, a to v počtu 18 respondentů (38 %). Další početnou skupinu tvořili rodiny s příjmem mezi 11-20 tisíc měsíčně, a to v počtu 16 respondentů (33 %). 12 respondentů (25 %) přiznalo příjem rodiny v rozmezí 0-10 tisíc Kč a nejméně 2 respondenti v rozmezí nad 31 tisíc (4 %). Údaje prezentuje graf 18.

Graf 18 Příjem rodiny respondentů

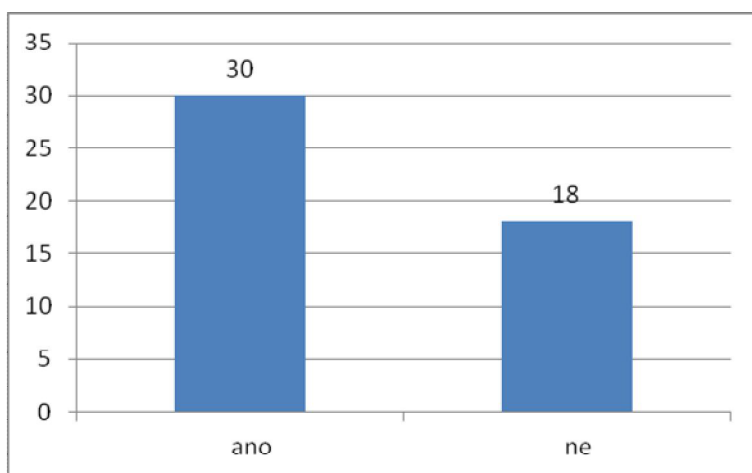

Zdroj: Vlastní průzkum

4. Máte vzdělání v oblasti financí (umíte spočítat RPSN, znáte míru inflace)?

Většina respondentů je, podle jejich názoru, vzdělaná v oblasti finanční gramotnosti. Jedná se o 30 oslovených respondentů, tj. 63 %. 18 respondentů má v této oblasti rezervy (37 %). Údaje prezentuje graf 19.

Graf 19 Vzdělání v oblasti finanční gramotnosti respondentů

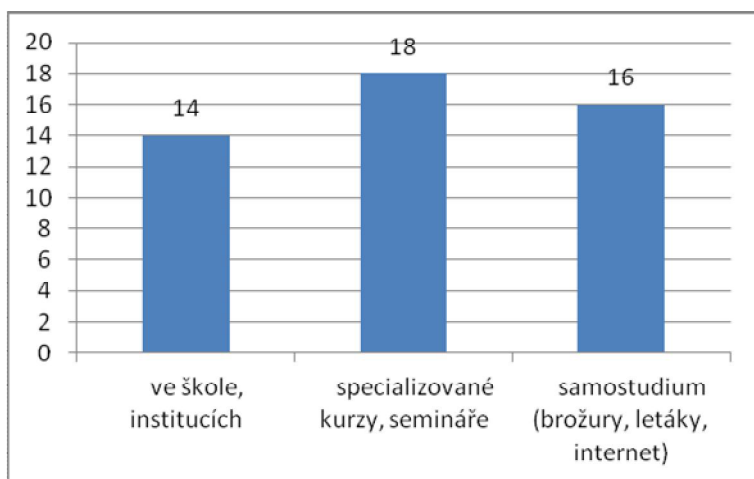

Zdroj: Vlastní průzkum

5. Jakou formu finančního vzdělávání preferujete?

Většina respondentů preferuje jako formu vzdělávání specializované kurzy a semináře, jedná se o 18 (38 %) osob. Další početnou formu zvolili samostudium, a to 16 respondentů (33 %). Nejméně oblíbenou formou u 14 respondentů (29 %) jsou školy a instituce. Údaje prezentuje graf 20.

Graf 20 Preferované formy finančního vzdělávání

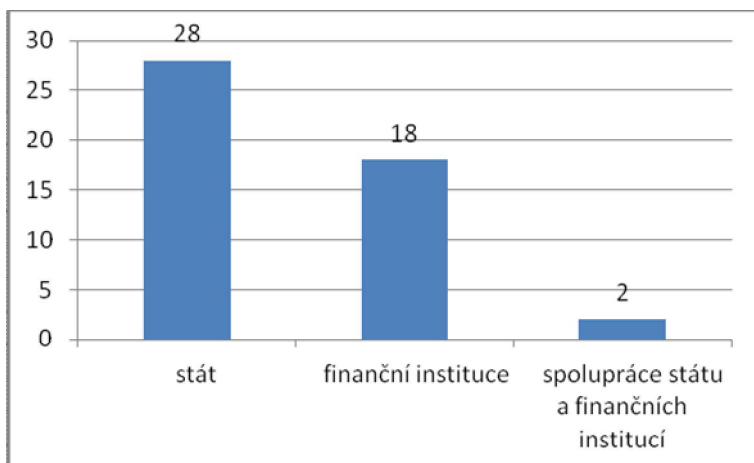

Zdroj: Vlastní průzkum

6. Kdo by podle Vašeho názoru měl poskytovat finanční vzdělávání?

Více než polovina v počtu 28 respondentů (58 %) považuje stát za hlavního poskytovatele finančního vzdělávání. 18 respondentů (38 %) upřednostňuje názor, že by poskytovatelé měly být finanční instituce. Pouze 2 respondenti (4 %) by uvítali spolupráci státu a finančních institucí. Údaje prezentuje graf 21.

Graf 21 Preferovaný názor na poskytovatele finančního vzdělávání

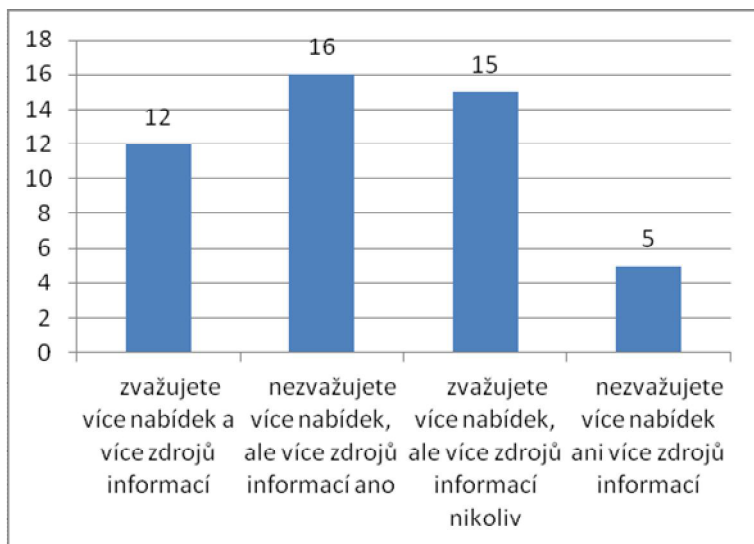

Zdroj: Vlastní průzkum

7. Jak postupujete při výběru finančního produktu?

Třetina respondentů (16 osob, tj. 33 %) uvedla, že při výběru finančního produktu nezvažuje více nabídek, nýbrž více zdrojů informací o možných produktech. 15 respondentů (31 %) zvažuje více možných nabídek, ale více zdrojů informací nikoliv před výběrem produktu. Čtvrtina respondentů (12, tj. 25 %) zvažuje více nabídek a více zdrojů informací. Pouze 5 respondentů (10 %) nezvažuje více nabídek ani více zdrojů informací. Údaje prezentuje graf 22.

Graf 22 Postup respondentů při výběru finančního produktu

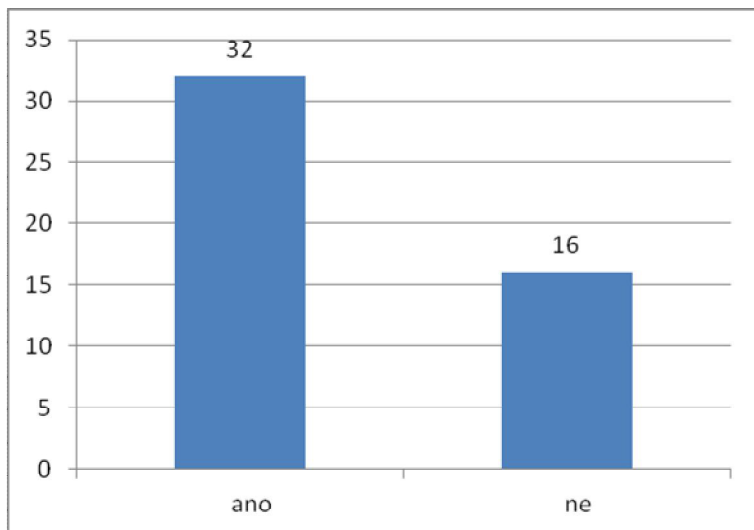

Zdroj: Vlastní průzkum

8. Znáte rozdíl mezi kartou debetní a kreditní?

Většina respondentů (32 tj. 67 %) si myslí, že zná rozdíl mezi kreditní a debetní kartou. Pouze 16 respondentů (33 %) jejich rozdíl nezná. Údaje prezentuje graf 23.

Graf 23 Znalost respondentů rozdílu kreditní a debetní karty

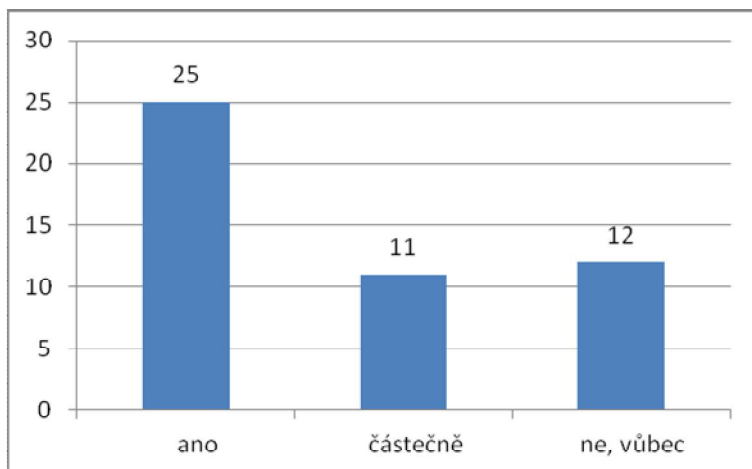

Zdroj: Vlastní průzkum

9. Máte orientační představu o Vašem aktuálním stavu finančních prostředků?

Více než polovina dotazovaných (25 osob, tj. 52 %) zná stav svých aktuálních finančních prostředků. 12 dotazovaných (25 %) tento stav nezná vůbec a 11 (23 %) zná alespoň částečně. Údaje prezentuje graf 24.

Graf 24 Znalost respondentů aktuálního stavu vlastních finančních prostředků

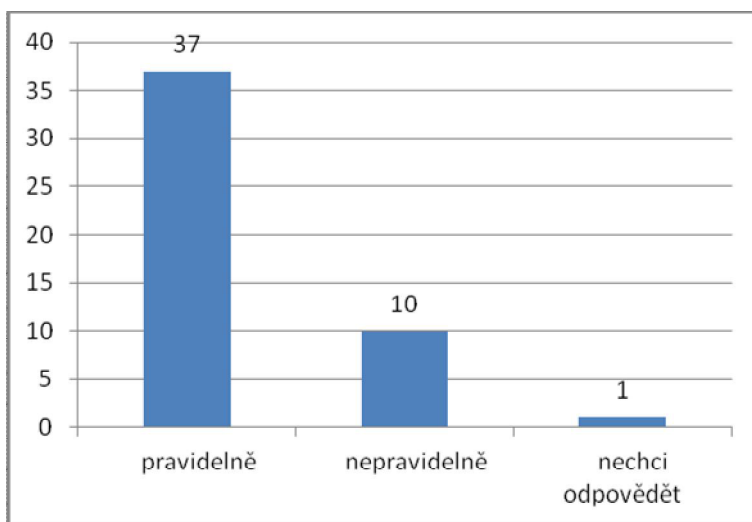

Zdroj: Vlastní průzkum

10. Plánujete si výdaje?

Většina oslovených 37 respondentů (77 %) uvedla, že svoje výdaje plánuje pravidelně. Pouze 10 oslovených (21 %) výdaje plánuje nepravidelně a jediný respondent (2 %) na tuto otázku neodpověděl. Údaje prezentuje graf 25.

Graf 25 Plánování výdajů respondenty

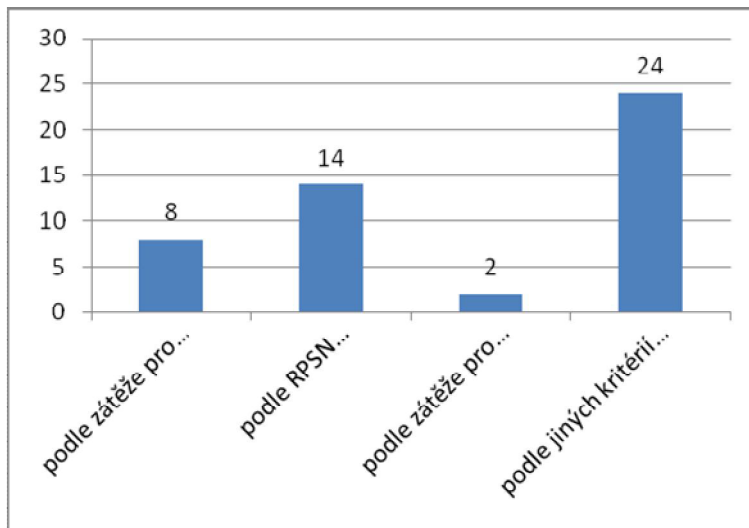

Zdroj: Vlastní průzkum

11. Podle čeho si vybíráte spotřebitelský úvěr?

Polovina respondentů 24 (50 %) vybírá spotřebitelský úvěr podle jiných kritérií jako důvěra v instituci nebo doporučení od známých. 14 respondentů (29 %) vybírá podle výše RPSN. Menší počet (8, tj. 17 %) vybírá podle zátěže na rodinný rozpočet, tedy měsíční splátky. Nejméně respondentů v počtu 2 (4 %) vybírá podle obou kritérií, tj. podle výše RPSN i měsíční splátky. Údaje prezentuje graf 26.

Graf 26 Výběr spotřebitelského úvěru respondenty

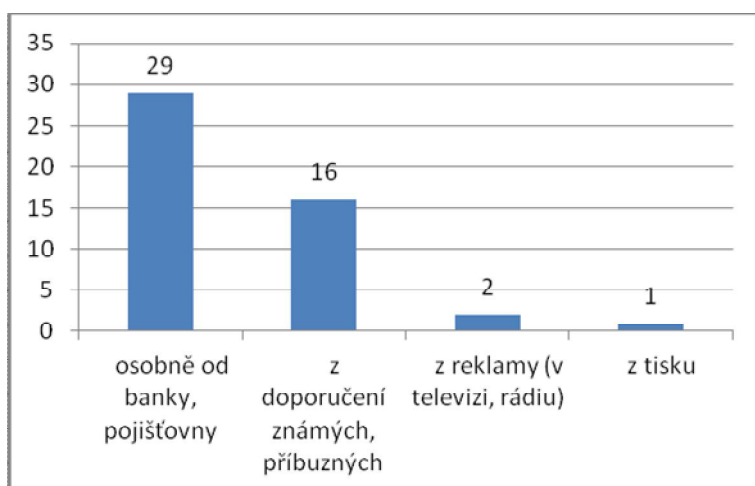

Zdroj: Vlastní průzkum

12. Z jakých nejčastějších informačních zdrojů čerpáte v oblasti financí?

Největší počet respondentů (29 tj. 60 %) za nejčastější informační zdroje využívá osobní přístup na pobočce dané instituce. 16 respondentů (tj. 33 %) zjišťuje informace od známých a příbuzných, méně 2 respondenti (4 %) z reklamy a nejméně v počtu 1 respondent (2 %) z tisku. Údaje prezentuje graf 27.

Graf 27 Nejčastější informační zdroje pro finance respondenty

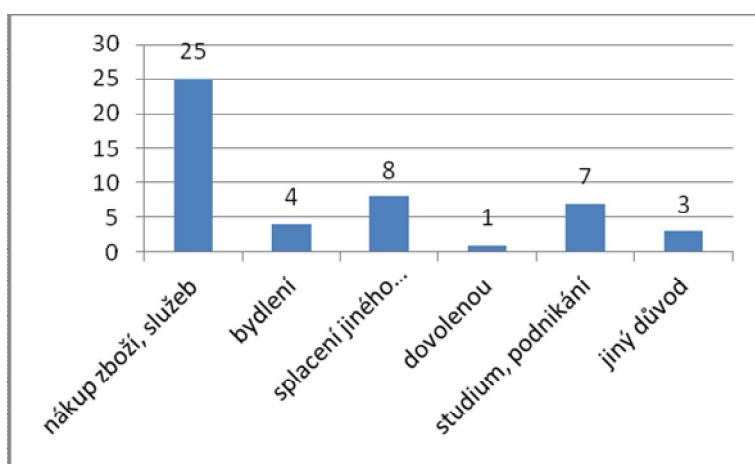

Zdroj: Vlastní průzkum

13. Z jakého důvodu jste si sjednal/a nebo byste si sjednal/a spotřebitelský úvěr?

Nejčastější motivace pro sjednání spotřebitelského úvěru bylo pro 55 respondentů (52 %) nákup zboží a služeb. Pro 8 respondentů (17 %) se jedná o splacení jiného úvěru, dále pro 7 respondentů (15 %) studium nebo na činnosti spojené s podnikáním. 4 respondentů (8 %) by tím řešilo bydlení, 3 respondenti (6 %) jiný důvod a pouze 1 respondent (2 %) by peníze použili na dovolenou. Údaje prezentuje graf 28.

Graf 28 Nejčastější důvod pro sjednání spotřebitelského úvěru respondenty

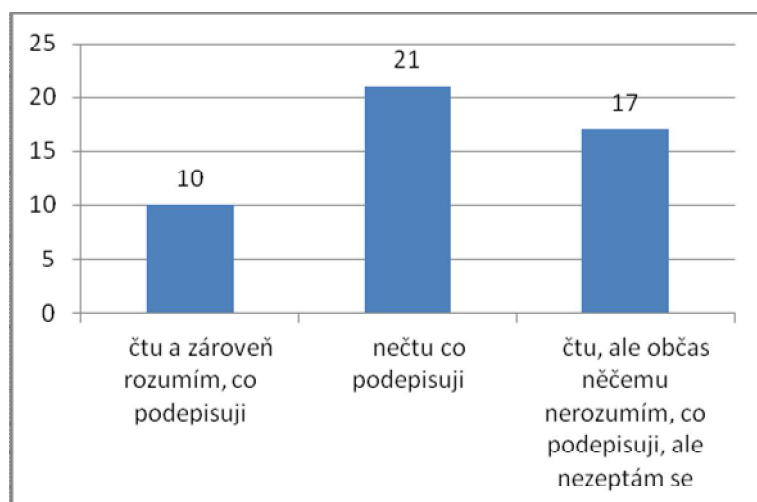

Zdroj: Vlastní průzkum

14. Při uzavírání smluv o spotřebitelském úvěru nebo o hypotéce....?

Skoro polovina (21 respondentů, tj. 44 %) při uzavírání smluv o spotřebitelském úvěru nebo hypotéce nečte, co podepisuje. Obdobný počet (17 respondentů, tj. 35 %) sice podmínky čte, ale přesto něčemu nerozumí a nezeptá se na jejich objasnění před podpisem. Pouze 10 respondentů (21 %) smlouvu před podpisem čte a zároveň rozumí, co podepisuje. Údaje prezentuje graf 29.

Graf 29 Praktiky respondentů při uzavírání smluv o spotřebitelském úvěru

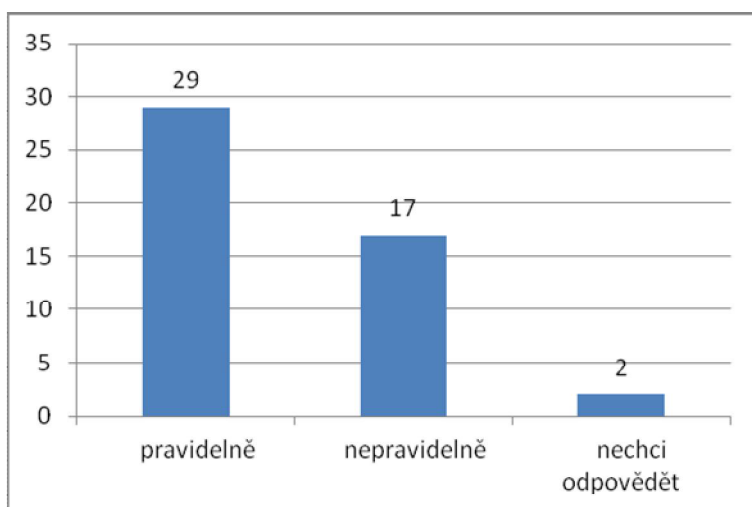

Zdroj: Vlastní průzkum

15. Vytváříte si finanční rezervu do budoucnosti (pro případ ztráty zaměstnání, nepředvídatelných výdajů, na stáří apod.)?

Přes polovinu respondentů (29 osob, tj. 60 %) si pravidelně tvoří finanční rezervu do budoucnosti pro případ nenadálých výdajů, na stáří apod. Poměrně vysoké procento respondentů (17 osob, tj. 35 %) si rezervy tvoří nepravidelně a pouze 2 respondenti (4 %) nechtěli odpovědět. Údaje prezentuje graf 30.

Graf 30 Tvorba finanční rezervy do budoucnosti respondenty

Zdroj: Vlastní průzkum

3.5 Vyhodnocení průzkumu

Průzkumné šetření bylo provedeno ve dvou vybraných regionech, a to ve Středočeském a Karlovarském kraji. Středočeský kraj se vyznačuje vysokou ekonomickou výkonností (60 %) v porovnání s ostatními republikovými regiony. Vytváří poměrně vysoký podíl republikového HDP. Aktivně více než třetina Středočechů ve věku nad 16 let nakupuje přes internet. Jedná se tedy o kraj hospodářsky stabilní. Dá se zde proto očekávat i poměrně vysoká finanční gramotnost zdejšího obyvatelstva. Určitým protipólem je Karlovarský kraj, kde na trhu práce přetrvává ekonomická recese. Obecná míra nezaměstnanosti kraje představuje nejvyšší hodnotu v celé republice. Podíl kraje na tvorbě HDP v rámci republiky zaujímá nejnižší podíl ze všech regionů. Přesto je zde stále více domácností připojeno na internet a tento trend vzrůstá. Je zde tedy větší předpoklad nižší finanční gramotnosti zdejšího obyvatelstva oproti Středočeskému kraji.

Analýzou a následnou komparací zjištěných dat bylo zjištěno následující:

- Ve středočeském kraji (dále jen SK) se na průzkumu podílelo více žen, než mužů, stejně jako v Karlovarském kraji (dále jen KK) ve věkové kategorii 41-60 let a s průměrným příjmem rodiny v rozmezí 21-30 tisíc Kč měsíčně.

- **Obyvatelé obou krajů si myslí, že mají finanční vzdělání**, tedy že znají základní ekonomické ukazatele, umí si spočítat RPSN, znají míru inflace apod.
- **Oba kraje preferují specializované kurzy a semináře zaměřené konkrétně na finanční oblast.** Rovněž se shodují na nejvíce neoblíbené formě vzdělávání ve škole a školských zařízeních. – Z uvedených výsledků lze proto vyvodit závěr, že pro nejvíce zastoupenou věkovou kategorii obyvatelstva je neoptimálnější formou finančního vzdělávání nikoliv institucionální forma, ale specializovaná konkrétně zaměřená forma vzdělávání. Zde se rovněž předpokládá užší vymezení dané problematiky odborníky z praxe, nikoliv na bázi teorie, jako tomu bývá zpravidla v institucionalizovaném vzdělávání. Navíc se tato forma více přizpůsobuje aktuálním potřebám trhu, je proto mnohem efektivnější. Dále se více přizpůsobuje časovým možnostem vzdělávajících v návaznosti na prostředí a místo daného vzdělávání.
- **Většina respondentů obou krajů se shodla, že by finanční vzdělávání měl poskytovat stát.** Ve SK pouze čtvrtina by tuto roli předala finančním institucím a v KK jde dokonce o třetinový názor. Spolupráci státu a finančních institucí v podstatě zavrhuje zástupci obou krajů. – Z výsledků tedy převládá názor, že stát by měl představovat nejvyšší autoritu v oblasti finančního vzdělávání, byť finanční instituce jsou více specializované v dané oblasti. V české populaci je tedy zakořeněna určitá dominantní role státu v oblasti jakéhokoliv vzdělávání. Což ne vždy musí představovat neoptimálnější podobu díky nepružně reagujícímu přizpůsobení se aktuálním potřebám. Převládá zde spíše určitá garance stálosti a platnosti oproti odbornosti a aktuálnosti. Zřejmá je zde i souvislost s finanční zátěží pro vzdělávající, která se v případě státu jakožto poskytovatele očekává bezplatná. Což v soukromém komerčním sektoru nelze očekávat. Pokud tedy shrneme odpověď na tuto otázku, respondenti upřednostňují bezplatnost a garanci platnosti před odborností a aktuálností potřeb.
- **Většina obyvatel obou krajů při výběru finančního produktu postupuje nejčastěji tak, že nezvažuje více nabídek, ale spíše se opírá o více zdrojů**

informací. Nejmenší podíl respondentů obou krajů se rovněž shodlo, že při výběru nezohledňuje ani více nabídek, ani více zdrojů informací. - Z uvedených výsledků lze tedy usoudit, že větší váhu při výběru nového finančního produktu zaujímá možnost srovnání z více zdrojů, tedy ze širšího spektra doporučení, informací apod. oproti výběru z několika finančních nabídek např. několika společností. Z čehož lze ale usuzovat, že respondenti nedisponují finanční orientací v takové míře, jakou uvedli. Po výběr neoptimálnější varianty z několika produktů se totiž předkládá znalost právě minimálně základních finančních ukazatelů, které daný produkt upřednostňují. Určité procento těchto respondentů může tuto variantu rovněž zavrhnout z časového hlediska. Přesto nelze nepředpokládat, že takovýchto osob bude většina.

- **Většina respondentů obou krajů uvedla, že znají rozdíl mezi kreditní a debetní kartou.** Pouze zhruba čtvrtina dotazovaných obou krajů přiznala, že doposud jejich rozdíl nezná. - Zde se projevuje již poměrně vysoká četnost užívání obou druhů karet a snaha bankovních institucí nabízet tyto produkty. Tím se zároveň rozšiřuje povědomí a znalost informací o těchto finančních produktech.
- **Většina respondentů obou krajů se shodla na tom, že znají stav svého aktuálního finančního rozpočtu,** a to zejména v jeho plné výši nebo alespoň částečně. Pouze čtvrtina dotazovaných svůj aktuální stav neznají v KK a ve SK jich je ještě méně. - Z odpovědí je patrné, že sledování aktuálního finančního stavu finančních prostředků se již stala nezbytnou součástí každé domácnosti. Nelze však očekávat, že každá osoba bude znát opravdu skutečný aktuální stav. Přesto vysoké procento dotazovaných má velké povědomí o jeho výši. Což ukazuje na fakt, že plánují své výdaje s ohledem na své aktuální možnosti.
- **Tři čtvrtiny respondentů obou krajů uvedla, že si pravidelně plánují své výdaje.** Pouze zbylá čtvrtina si tyto výdaje neplánuje. - Zde je patrná souvislost s předešlými odpověďmi. Respondenti si tedy uvědomují a kontrolují aktuální stav svých financí, plánují své výdaje, a to nejčastěji

pravidelně. Proto jsou také schopni znát své aktuální finanční možnosti na vynaložení potřebných výdajů.

- **Spotřebitelský úvěr si většina (polovina) respondentů z SK vybírá podle ukazatele RPSN a jeho nejvýhodnější hodnoty.** Nejméně se zde respondenti přiklání při výběru k jiným kritériím. Naopak v **KK se většina přiklání nejvíce právě k jiným kritériím** (jako např. doporučení, důvěře k dané bankovní instituci apod.). Zhruba čtvrtina z nich vybírá podle ukazatele RPSN. Nejméně zde zohledňují kombinaci zátěže pro rodinný rozpočet a výše RPSN. - Z uvedených výsledků je patrné, že každý z krajů upřednostňuje vlastní výběrové hledisko. Zatímco v SK vybírají podle materiálního ukazatele v podobě nejvýhodnějšího RPSN, v KK upřednostňují společenské hledisko související se znalostí spojenou v důvěru v daný bankovní institut. Což lze přisoudit k finančním výsledkům daného kraje.
- **Více než polovina respondentů z obou krajů se shoduje v názoru, že bankovní a finanční instituce jsou nejdůvěryhodnější a zároveň aktuálně nejznalejšími zařízeními, kde lze čerpat relevantní informace týkající se finanční oblasti.** Vysokou informační hodnotu v obou krajích občané vidí v doporučení od známých a přátel. Na druhou stranu informace z reklamy a tisku patří mezi nejméně považované relevantní informace. - Z výsledku se potvrzuje skutečnost, že bankovní instituce představují nejznalejší instituce v oblasti financování. Což potvrzuje dříve vyjádřený názor, že respondenti sice považují stát za hlavního poskytovatele finančního vzdělávání na místo finančních institucí, ale patrně jde o ekonomické hledisko nikoliv v souvislosti s považovanou odbornou úrovní.
- **Většina respondentů obou krajů by si spotřebitelský úvěr sjednala zejména pro zakoupení zboží nebo služeb.** Tento trend je více patrný v KK, kde se jedná o polovinu respondentů. V SK jde o více než čtvrtinu se srovnatelnou motivací pro studium a podnikání. Dalším motivátorem pro jeho sjednání v SK považují splacení jiného úvěru a jiné důvody. V KK rovněž za motivaci sjednání spotřebitelského úvěru považují tamní respondenti v souvislosti se splacením jiného úvěru a na studium nebo

podnikání. V nejmenším zájmu o spotřebitelský úvěr se shodli respondenti obou krajů, kteří považují spotřebitelský úvěr na dovolenou za nejméně zajímavou variantu. Z výsledků je zřejmé, že spotřebitelský úvěr je stále spojen s nákupem zboží a služeb, což je i častou nedílnou součástí nabízených variant již při nákupu, a to jak v kamenném, tak i v elektronickém obchodě. Proto je také tato možnost nejčastěji zakotvena v povědomí široké populace.

- **Necelá polovina respondentů se v obou krajích shodla, že při uzavírání smluv o spotřebitelském úvěru nebo o hypotéce nečtou, co podepisují.** Obdobně vysoké procento v obou krajích představuje okolnost, že sice čtou tyto smlouvy, ale občas něčemu nerozumí a přesto se před jejich podpisem na tuto skutečnost nezeptají. Pouze malé procento respondentů je schopné rozumět všemu, co podepisují, když danou konkrétní smlouvu čtou. - Z těchto výsledků vyplývá, že obsah současných spotřebitelských a hypotéčních smluv je poměrně složitou a náročnou oblastí, která mnohdy vyžaduje právnícké vzdělání. Což ukazuje na fakt, že mnoho finančních a nefinančních institucí, které tyto smlouvy uzavírají, se spoléhají na převažující právníckou neznalost klientů. S tím rovněž souvisí i častý nezájem finančních poradců uzavírajících právě tyto smlouvy o uvědomění zejména nevýhodných oblastí pro klienty a upřednostňují vlastní finanční profit vyplývající z uzavření této smlouvy pro sebe. Proto se ani někteří klienti nesnaží "rozlousknout" malé písmo odkazující na všeobecné obchodní podmínky dané instituce a raději riskují. S tím rovněž souvisí i upřednostňovaný výběrový faktor důvěry v danou instituci v návaznosti na doporučení známých a přátel.
- **Více než polovina respondentů obou krajů se shodla na tom, že si vytváří finanční rezervu do budoucnosti,** a to z jakýchkoliv pohnutek. Zároveň si tuto rezervu **většina** tvoří **pravidelně**. Ve SK přitom rozdíl objemu skupin mezi utvářením rezervy v pravidelných splátkách se příliš neliší od těch s nepravidelnými úločkami. V KK je mnohem více těch, kteří skutečně ukládají finanční rezervu pravidelně. - Zde je zřejmé, že populace již pochopila, že jejich vlastní budoucnost je zejména v jejich rukou. Již se

bezhlavě nespolehají na pomoc státu bez vlastní snahy o zúročení vlastních finančních prostředků podle vlastního uvážení a výběru. Což nasvědčuje o mnohem vyšší finanční gramotnosti obyvatelstva, než tomu bylo v minulosti. Dříve bylo samozřejmostí, že stát jako jediný vytvářel finanční rezervy, které na základě stanovených podmínek vyplácel v podobě starobního důchodu. Teprve později se postupně přicházelo na kapitálová připojištění a další formy spoření. V současné době již existuje řada finančních produktů, které napomáhají zúročení vlastních finančních prostředků s dotací státu nebo finančního institutu (např. penzijní připojištění, kapitálová životní spoření, spořicí účty a další).

Celkovým vyhodnocením zjištěných dat vyplývá, že finanční gramotnost vybrané populace je na dobré úrovni, přesto jsou zde stále patrné určité nedostatky a rezervy. Přestože si většina oslovených myslí, že disponují finančním vzděláním, stále není např. jedním z hlavních výběrových ukazatelů u volby finančního produktu kombinace neoptimálnější hodnoty ukazatele RPSN ve spojitosti s výší měsíční splátky, tj. měsíční zátěží na celkový rodinný rozpočet. Přitom ne vždy se jedná o volbu produktu s krátkým časovým horizontem splácení, který bude v budoucnu ovlivňovat celkový rodinný rozpočet, tedy možné výdaje. V otázce vzdělávání ve finanční oblasti upřednostňují vybraní respondenti specializované kurzy oproti institucionalizovanému vzdělávání. Přesto považují za hlavního poskytovatele finančního vzdělávání stát jakožto garanta a pravděpodobně i z hlediska bezplatného vzdělávání. V oblasti finančních služeb si respondenti uvědomují vyšší odbornost a znalost aktuálních potřeb ve finančních institucích, které se ale musí financovat. Ve finále tedy upřednostňují bezplatné vzdělávání i za předpokladu nižších odborných kvalit.

Při výběru finančního produktu vychází respondenti z několika informačních zdrojů, příp. z doporučení známých nebo přátel. O možnosti výběru z několika variant zájem neprojeví. Což neukazuje na příliš vysokou úroveň finančního vzdělání, jelikož je vždy potřeba rozhodovat na základě širšího spektra výběrových hodnot. Ne každý finanční produkt je přímo "ušit na míru" podle konkrétního rodinného rozpočtu, který nesmí být neúměrně zatěžován. Zpravidla se totiž jedná

o produkt dlouhodobějšího charakteru, který ovlivní budoucí možnosti dalších, byť nepředvídatelných výdajů.

O stavu svých aktuálních finančních prostředků však většina má přehled. Dokonce většina zná rozdíl mezi kreditní a debetní platební kartou. Mnohem závažnější nedostatek, který vyplynul z průzkumu, je, že při sjednání spotřebitelské či hypotéční smlouvy zpravidla vůbec osoby nečtou obchodní podmínky, ke kterým se zavazují. Mnohdy ani nerozumí, co podepisují, přesto smlouvu podepíší. Zde jde o alarmující skutečnost, jelikož není ojedinělým případem, pokud se díky takovýmto smlouvám klienti dostanou až do dluhové spirály (pasti), ze které vychází mnohdy s fatálními následky. Přesto na začátku průzkumu většina vyhodnotila své znalosti ve finanční oblasti minimálně na základní úrovni orientace, kam dluhová problematika rovněž patří. Podíváme-li se na druhou stranu z pozice finančních institucí, je zde zřejmý mnohdy cílený záměr na úkor nevýhodnosti pro klienty.

Většina respondentů si uvědomuje důležitost zajištění do budoucnosti. Proto si pravidelně vytváří finanční rezervy. Přesto stále přetrvává většinový trend, využitelnosti spotřebitelského nebo hypotéčního úvěru na nákup zboží a služeb, nikoliv na předměty dlouhodobějšího charakteru jako např. bydlení nebo studium či podnikání.

3.6 Návrhy a doporučení

Z provedeného průzkumu vyplynula určitá zjištění, která vyžadují doporučující návrhy pro jejich řešení.

Důležitost finančního vzdělání si v dnešní době uvědomuje řada občanů. Proto většina dotazovaných uvedla, že disponují znalostí v oblasti finančního vzdělávání, a tím se orientují v základních ekonomických oblastech a ukazatelích. Přesto v některých oblastech přeci jen ukázali na některé rezervy, které by potřebovali objasnit. Zejména u výběru nového finančního produktu vybírali pouze

na základě jediného ukazatele. Přitom je vždy zapotřebí zohledňovat několik ukazatelů, zejména s ohledem na rodinný rozpočet.

Je proto důležité, aby nový produkt vybírali na základě výběru z několika nabídek a zároveň se opírali o více zdrojů informací. Jejich vlastní možnosti mohou poté zohlednit při výběru a aplikovat tak na neoptimálnější variantu. Při uzavírání spotřebitelského úvěru by tedy rovněž měli zohledňovat nejen nejvýhodnější výši RPSN, ale i zatížení na rodinný rozpočet (tj. nejvýhodnější výši měsíční splátky). Poměrně alarmujícím zjištěním je, že v KK dokonce upřednostňují výběr podle jiných kritérií, jakými jsou zejména doporučení známých, nikoliv zátěž pro rodinné finance.

Vzdělávání navíc upřednostňují specializované kurzy finančních institucí, ale za předpokladu, že poskytovatelem bude stát. Tedy nejsou ochotni pro zvýšení svých znalostí a odbornosti investovat i za předpokladu, že budou informace užitečnější, aktuálnější a na vyšší odborné úrovni. Zde by bylo zapotřebí např. upravit možnost dotací alespoň některých finančních programů zaměřených na finanční vzdělávání, které poskytují finanční instituce. Tím by se podpořil zájem občanů o specializované kurzy, které by pro ně byly bezplatné. V tomto případě by se mohlo jednat např. o rekvalifikační kurzy pro uchazeče o zaměstnání nebo o regionální akce zaměřené na finanční oblast.

Nejzávažnějším zjištěním průzkumu však bylo, že při uzavírání spotřebitelských nebo hypotéčních smluv klienti zpravidla nečtou, co podepisují. Je pouze nepatrné procento těch, kteří znění smluv rozumí a důkladně si jejich obsah přečtou. V tomto případě je skutečně nezbytné, aby občané měli základní finanční povědomí a využívali možnosti prvotního důkladného prostudování obchodních podmínek dané instituce, se kterou mají v plánu uzavřít některou ze zmiňovaných smluv. Velkou roli zde hraje skutečnost, že zejména spotřebitelské smlouvy občané uzavírají nejčastěji na zboží a služby, nejedná se o dlouhodobý horizont a jejich benevolence vůči poskytovateli je také o to vyšší. Navíc zprostředkovatelé, kteří s klienty smlouvy uzavírají, upřednostňují více výhody dané smlouvy a o případných nevýhodách, jako např. v důsledku předčasného splacení smluv apod., se zpravidla nezmiňují. U hypotéčních smluv, které jsou naopak produktem velmi často dlouhodobým, zřejmě převažuje časová tíseň a klientova potřeba před

obavou z budoucího splácení. Často jsou dokonce smlouvy takového rozsahu, že ani není klient na místě schopen jeho celé znění přečíst. Zde je vždy nezbytné využít svého práva a nechat si v klidu objasnit, třeba i vlastním finančním poradcem nebo právníkem, jednotlivá ustanovení dané smlouvy před jejím definitivním podepsáním. V praxi však tato možnost není mnohdy využívána, ani ji zprostředkovatelé smluv zpravidla nenabízejí. Už takovýmto jednáním však lze pochybovat o solidnosti dané společnosti. Mělo by být totiž v zájmu obou stran, aby podmínkám rozuměli a mohli se tímto vyvarovat nepříjemným okolnostem do budoucna. Pokud ovšem daná společnost již do předu nekalkuluje s nemožností splácení daného klienta, což bývá často spojováno s rychlými půjčkami (jako např. společnosti Provident apod.). Zde je však na velkou zváženu, jestli je klient ochoten na sebe skutečně brát takovéto riziko.

Závěr

Jak bylo nastíněno v teoretické části práce, finanční gramotnost zahrnuje souhrn kompetencí, tedy schopností a znalostí, díky nimž je člověk schopen orientovat se v běžném životě a na finančním trhu. Finanční gramotnost se také velmi často spojuje s finančním vzděláváním.

Současná situace v české společnosti ukazuje na alarmující narůst zadlužení domácností. Přestože je snahou státu zajistit dostatečnou finanční gramotnost svých občanů, není zřejmě osvěta a rozšíření finančního vzdělávání stále ještě na takové úrovni, aby k podobným, často fatálním situacím, nedocházelo. I když při srovnání s vyspělými členskými státy EU nedosahuje výše zadluženosti v ČR takové výše, problematika je spatřována v její dynamice. Proto byl v roce 2010 proveden průzkum společností STEM/MARK, jehož cílem bylo zmapování současného stavu finanční gramotnosti české společnosti. Jeho výsledky ukázaly na řadu nedostatků, které mohou být příčinami podílejícími se právě na reálné hrozbě zadluženosti.

Tato práce se zaměřila zejména na oblast finančního vzdělávání rodin. Rodina totiž představuje specifickou ekonomickou jednotku, která v globálním významu ovlivňuje celou českou společnost. Zde tvořící rodinné strategie a taktiky v oblasti financování by proto měli vycházet ze společných cílů obou partnerů. Zejména v oblasti dlouhodobých závazků (spotřebitelských, hypotéčních smluv) je vhodné zvažovat a vybírat z neoptimálnější varianty, která co nejméně zatíží rodinný rozpočet. Vždy je současně potřeba pamatovat na tvorbu finančních rezerv, které umožňují překlenout nepředvídatelné výdaje, jakými jsou např. dlouhodobá pracovní neschopnost, ztráta zaměstnání, ztráta partnera, bydlení apod. Jelikož je zadluženost českých domácností na vysoké úrovni, bylo potřeba v teoretické části práce shrnout alespoň základní důsledky nedostatečné finanční gramotnosti. V návaznosti na tuto problematiku bylo potřeba ukázat alespoň některá preventivní opatření, která směřují na reálné možnosti vyvarování se, příp. již konkrétní pomoci při řešení dluhové problematiky. V této oblasti působí na českém trhu asociace občanských poraden, která prostřednictvím několika občanských

poraden poskytuje nezávislé, odborné, nestranné a bezplatné sociálně odborné poradenství občanům.

Praktická část práce již zkoumala úroveň finančního vzdělání a fungování rodin ve vybraných regionech. Jedním z výběrových kritérií těchto regionů byla odlišná míra jejich ekonomické výkonnosti.

Z provedeného průzkumu vyplynula některá alarmující zjištění. Zejména ve spojení s uzavíráním spotřebitelských nebo hypotečních smluv. Prvním nedostatkem byl jejich výběr, dokonce jen na úrovni doporučení známých a přátel, nikoliv s ohledem na zátěž konkrétního rodinného rozpočtu. Mnohem závažnějším zjištěním však bylo podepisování těchto smluv bez jejich důkladného prostudování nebo jejich pochopení. Stále si občané zřejmě neuvědomují, jaká rizika tímto svým benevolentním jednáním mohou do budoucna přivodit pro celou svoji rodinu. Zřejmě není stále dostatečně v povědomí občanů alarmující nárůst zadlužování rodin. Bylo by proto zapotřebí, aby se touto problematikou mnohem hlouběji zabývalo včetně obeznamování aktuálních statistických údajů v průběhu celoživotního vzdělávání, tedy od úrovně základního vzdělávání až po vzdělávání dospělých, příp. pro vzdělávání seniorů. I v tomto případě by vyšší investice do prevence měla mít za následek úsporu mnohem vyšších investic vynaložených následně do oddlužování osob. Byť se jedná zpravidla o investice v rámci dlouhodobého horizontu. Navíc tato problematika sebou zároveň přináší nejen ekonomické, ale i sociální a další dopady. Provedeným průzkumem dokonce vyplynula souvislost sociální a ekonomické úrovně občanů, která ovlivňuje názory ve finanční oblasti. Přesto lze zkonstatovat, že zjištěné výsledky v podstatě odpovídají výsledkům již provedeného celorepublikového výzkumu společností STEM/MARK v roce 2010. Není zde patrný žádný posun, který by ukazoval na zlepšující se stav. Což nasvědčuje o tom, že stále není problematice finančního vzdělávání vynaložen dostatečný důraz, který by skutečně vyžadovala.

Cílem práce bylo zmapovat současný stav finanční gramotnosti v české společnosti. Dílčím cílem bylo navrhnout možná doporučení, příp. opatření ke zlepšení finanční gramotnosti. V praktické části byl proveden kvantitativní průzkum prostřednictvím dotazníkového šetření s cílem zjistit situaci ve dvou vybraných regionech v ČR. Stanovené cíle práce se podařilo splnit.

Seznam použité literatury

Monografie

- BRABEC, J. *Finanční gramotnost: srozumitelně a bez překážek*. Plzeň: ABC Finančního vzdělávání, 2011, 90 s. ISBN 978-80-905057-0-4.
- DVOŘÁKOVÁ, Z. a kol. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. 312 s. ISBN 978-80-7400-008-9.
- Finanční gramotnost v ČR. Kvantitativní výzkum. STEM/MARK. 2010.
- HESOVÁ, A.; ZELENDOVÁ, E. *Finanční gramotnost ve výuce. Metodická příručka*. Praha: NÚV, 2011. 59 s. ISBN 978-80-86856-74-2.
- KIYOSAKI, R., LECHTER L, S. *Bohaté dítě, chytré dítě: jak zajistit dítěti dobrý finanční start*. Praha: Pragma, 2003. 291 s. ISBN 80-7205-949-1.
- KOCIÁNOVÁ, H. *Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co Vás neměl kdo naučit*. Olomouc: ANAG, 2012. 151 s. ISBN 978-80-7263-767-6.
- KREJZA, M. *Sdělení ředitelům škol v základním a středním vzdělávání o zařazení finanční gramotnosti do PISA 2012 a další doporučení, čj. 8 265/2011 - 22*. Praha: MŠMT, 2011.
- MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1989. 335 s.
- NOVÁKOVÁ, V., SOBOTKA, V. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, 2011. 416 s. ISBN 978-80-904396-1-0.
- RIEGEL, K. *Ekonomická psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 247s. ISBN 978-80-247-1185-0.
- SMRČKA, L. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. 538 s. ISBN 978-80-7400-199-4.

Elektronické zdroje

- CHRÁMECKÝ, T. Životní podmínky 2013-předběžné výsledky. ČSÚ [online] 2013. [cit.2014-03-27]. Dostupné z:
http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zivotni_podminky_2013_predbezne_vysledky_20131126
- NÁRODNÍ STRATEGIE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ 2010. MFCR.cz [online] 2010. [cit.2014-03-18]. Dostupné z:
http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni-vzdelavani/narodni_strategie_financniho_vzdelavani_mf2010.pdf
- nás. *Asociace občanských poraden* [online] 2010. [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: <http://www.obcanskeporadny.cz/o-nas/>
- Podklad Ministerstva financí České republiky k projednání oblasti finančního vzdělání na schůzi Rady hospodářské a sociální dohody. Ministerstvo financí ČR. [online] 2012.[cit.2014-03-27]. Dostupné z:
<http://www.asocr.cz/addons/100%20RHSD/Podklad-MF-CR-k-projednani-oblasti-financniho-vzdelani.pdf>.
- Projekty. *Asociace občanských poraden* [online] 2010. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.obcanskeporadny.cz/projekty/>
- Rady hospodářské a sociální dohody. Ministerstvo financí ČR. [online] 2012. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z:
<http://www.asocr.cz/addons/100%20RHSD/Podklad-MF-CR-k-projednani-oblasti-financniho-vzdelani.pdf>.
- Retail Info Plus. Více než pětina úvěrů jde na spotřebu. Dostupné z:
<http://www.retailinfo.cz/magazin/%C4%8DI%C3%A1nky/v%C3%ADcene%C5%BE-p%C4%9Btina-%C3%BAv%C4%9Br%C5%AF-jde-na-spot%C5%99ebu>

Příloha I

Dotazník

Vážený respondente, milá respondentko,

ráda bych Vám položila několik otázek týkající se úrovně finanční vzdělávání rodin. Otázky v rámci tohoto dotazníku se zaměřují čistě na Vaše soukromé názory a povědomí. Vaše odpovědi budou použity pro vysokoškolský průzkum v rámci bakalářské práce. Obracím se na Vás s prosbou o spolupráci a o vyplnění níže uvedeného dotazníku.

Následuje 15 jednoduchých otázek, jejichž zodpovězení Vám zabere pár minut. **Odpověď, která nejvíce vystihuje Váš názor nebo Vaše povědomí, prosím, podtrhněte nebo zakroužkujte.** Vyberte vždy jen jedinou možnou odpověď. Jsem si vědoma toho, že data, na která se Vás ptám, jsou skutečně anonymní.

Děkuji Vám za spolupráci

Otázky:

1. Jste muž x žena?

2. Jaký je Váš věk?

- a) 0-20 let
- b) 21-40 let
- c) 41-60 let
- d) nad 60 let

3. Jaký je příjem Vaší rodiny?

- a) 0-10 tisíc Kč
- b) 11-20 tisíc Kč
- c) 21-30 tisíc Kč
- d) nad 31 tisíc Kč

4. Máte vzdělání v oblasti financí (umíte spočítat RPSN, znáte míru inflace apod.)?

- a) ano
- b) ne

5. Jakou formu finančního vzdělávání preferujete?

- a) ve škole, institucích
- b) specializované kurzy, semináře
- c) samostudium (brožury, letáky, internet)

6. Kdo by podle Vašeho názoru měl poskytovat finanční vzdělávání?

- a) stát
- b) finanční instituce
- c) spolupráce státu a finančních institucí

7. Jak postupujete při výběru finančního produktu?

- a) zvažujete více nabídek a více zdrojů informací
- b) nezvažujete více nabídek, ale více zdrojů informací ano
- c) zvažujete více nabídek, ale více zdrojů informací nikoliv
- d) nezvažujete více nabídek ani více zdrojů informací

8. Znáte rozdíl mezi kartou debetní a kreditní?

- a) ano
- b) ne

9. Máte alespoň orientační představu o Vašem aktuálním stavu finančních prostředků?

- a) ano
- b) částečně
- c) ne, vůbec

10. Plánujete si výdaje?

- a) pravidelně
- b) nepravidelně
- c) nechci odpovědět

11. Podle čeho si vybíráte spotřebitelský úvěr?

- a) podle zátěže pro rodinný rozpočet (výše měsíční splátky)
- b) podle RPSN (nejvhodnějšího ukazatele)
- c) podle zátěže pro rodinný rozpočet i podle výše RPSN
- d) podle jiných kritérií (doporučení, důvěra apod.)

12. Z jakých nejčastějších informačních zdrojů čerpáte v oblasti financí?

- a) osobně od banky, pojišťovny
- b) z doporučení známých, příbuzných
- c) z reklamy (v televizi, rádiu)
- d) z tisku

13. Z jakého důvodu jste si sjednal/a nebo byste si sjednal/a spotřebitelský úvěr?

- a) nákup zboží, služeb
- b) bydlení
- c) splacení jiného úvěru
- d) dovolenou
- e) studium, podnikání
- f) jiný důvod

14. Při uzavírání smluv o spotřebitelském úvěru nebo o hypotéce....?

- a) čtu a zároveň rozumím, co podepisuji
- b) nečtu, co podepisuji
- c) čtu, ale občas něčemu nerozumím, co podepisuji, ale nezeptám se

15. Vytváříte si finanční rezervu do budoucnosti (pro případ ztráty zaměstnání, nepředvídatelných výdajů, na stáří apod.)?

- a) pravidelně
- b) nepravidelně
- c) nechci odpovědět

Děkuji Vám za strávený čas a Vaše odpovědi!!!